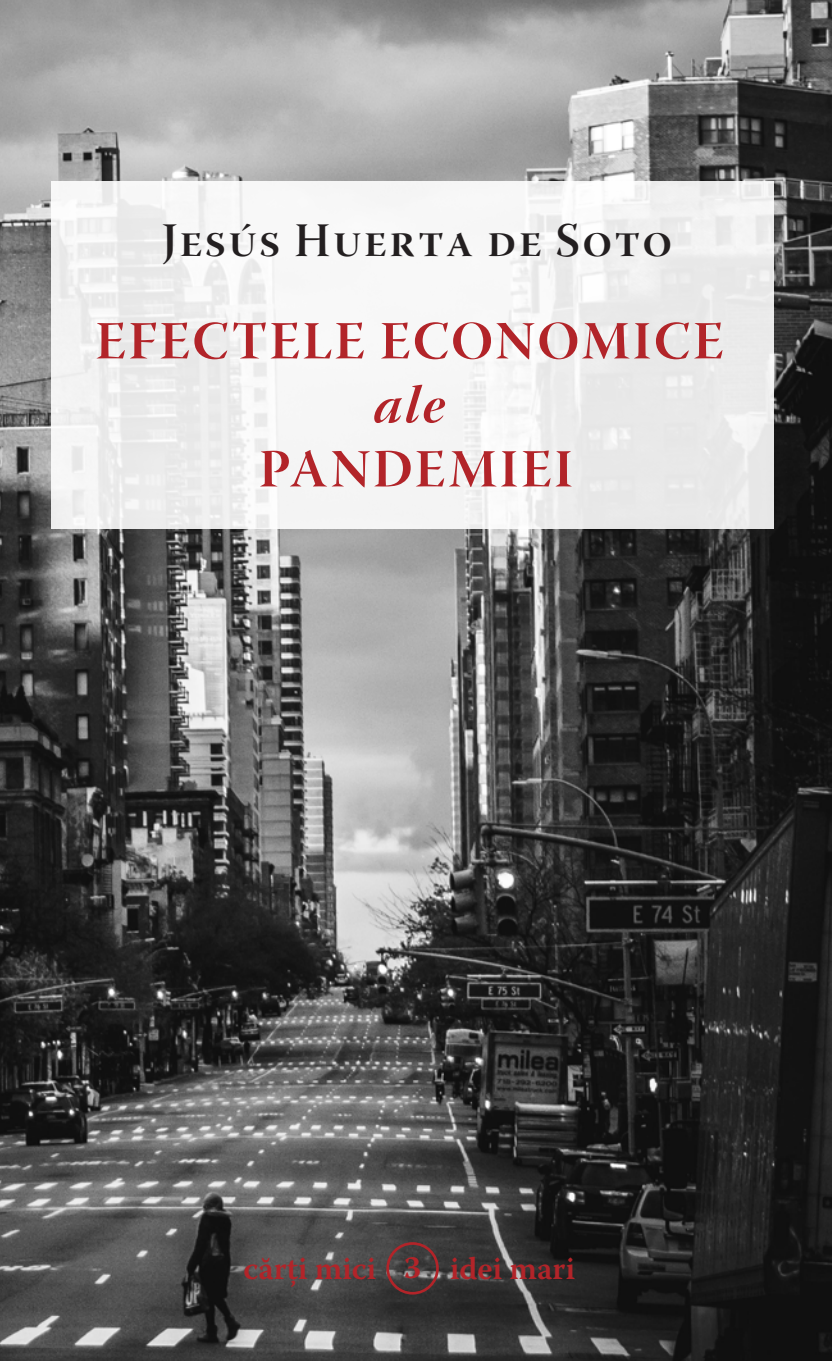

Jesús Huerta de Soto

EFECTELE ECONOMICE *ale* PANDEMIEI

cărți mici 3 idei mari

Efectele economice ale pandemiei

O analiză austriacă

Institutul Ludwig von Mises România mulțumește membrilor și donatorilor săi pentru generozitatea cu care au făcut posibilă apariția acestei cărți și în special susținătorilor:

Netopia Payments
Radu Țaica, *Vector Capital*
Adrian Costina
Vlad Gheorghe
Mihai Macovei
Marius Ceterchi
Radu George Isaic
Cristian Enache
Alexandru Cojocaru
Sorin Anagnoste
Anonim
Dan Mașca, *Reea*

Efectele economice ale pandemiei

O analiză austriacă

de

Jesús Huerta de Soto

Prefață de

Andreas Stamate-Ștefan

MisesRo

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Huerta de Soto, Jesús
Efectele economice ale pandemiei : o analiză austriacă / Jesús Huerta de Soto ; cuv. înainte de Andreas Stamate-Ștefan. – București : Editura Institutului Ludwig von Mises România, 2021
ISBN 978-606-94653-9-4
I. Stamate-Ștefan, Andreas (pref.)
330

The Economic Effects of Pandemics: An Austrian Analysis, Ludwig von Mises Institute, Auburn, 2021

Traducere de Andreas Stamate-Ștefan și Matei Apăvăloaei
Ediție îngrijită de Tudor Gherasim Smirna
© 2021 Institutul Ludwig von Mises România
mises.ro | contact@mises.ro | mises.ro/librarie

Cuprins

Prefață vii

Efectele pandemiilor asupra structurii reale de producție: piața forței de muncă, procesul stadiilor bunurilor de capital și impactul incertitudinii

1.1. Piața forței de muncă 9
1.2. Structura de producție și bunurile de capital 14
1.3. Incertitudinea și cererea de bani 30

Pandemiile: birocrație și coerciție guvernamentală sistematică versus coordonare socială spontană

2.1. O aplicare a teoremei imposibilității socialismului la criza curentă 39
2.2. Alte efecte colaterale ale etatismului, prevăzute de teorie 52
2.3. Pandemiile: societatea liberă și economia de piață 59
2.4. Servilismul și obediența cetățenilor 64

Pandemia ca pretext pentru o absență tot mai acută a controlului fiscal și monetar asupra guvernelor și a băncilor centrale

3.1. Eficiența dinamică ca o condiție necesară și suficientă pentru redresarea economică de după pandemie 69
3.2. Efectul contraproductiv al politicilor monetare ultra-laxe din anii anteriori pandemiei 75
3.3. Reacția băncilor centrale la izbucnirea neașteptată a pandemiei 78
3.4. Băncile Centrale au ajuns într-o fundătură 82
3.5. „Piesa de rezistență": cheltuielile publice 89

Concluzie

Prefață

de
Andreas Stamate-Ștefan

Textul pe care îl aveți în față este un alt fel de a recompune ceea ce știm încă din 1920 de la Ludwig von Mises: faptul că statul este sortit eșecului indiferent de problema de care s-ar ocupa sau de calitatea profesională a administratorilor săi. Un alt fel de a rescrie tragica poveste socialistă, de această dată găsindu-și fermentul în noua pandemie de SARS-CoV2, de la ale cărei începuturi se fac în curând doi ani.

Interpretarea austriacă a pandemiei de SARS-CoV2 pe care ne-o oferă într-un număr generos de pagini (dar suficient de accesibil) profesorul și economistul Jesús Huerta de Soto, este o lectură bună pentru oricine are intenția să pună măcar o secundă în discuție, să pună la îndoială capacitatea statului de a rezolva problemele inerente

apărute cu ocazia pandemiei, dar și problemele de sănătate publică în general.

Analiza lui Huerta de Soto revelează adevăruri pe care probabil le-ar gândi oricine, dar care într-un climat de opinie mercantilist-keynesist și scientist – al banilor ieftini și al unui sistem monetar în derivă, al cheltuielilor și datoriilor guvernamentale în continuă creștere, al subvențiilor de toate felurile și pentru toate scopurile, al globalismului fără globalizare, al scientismului fără știință, al credinței mistice în experți etc. – pur și simplu nu răzbat, nu ajung să fie gândite. Așa cum aproape nimeni nu-și închipuia că regimul lui Ceaușescu se va prăbuși vreodată – nici măcar în partea a doua a sa, în anii '80, când planurile încep să-și arate sever limitele – tot așa puțini își închipuie azi că ar putea exista o lume în care oamenii să-și poarte de grijă singuri în fața unei pandemii. Chiar dacă cea pe care o traversăm astăzi nu are nici pe departe gravitatea altor pandemii din trecut. Pur și simplu nimic nu trimite în direcția asta, și totul (educația, manualele, dezbaterile, televiziunile, prietenii, familia etc.) pare să sugereze că, în absența unei elite desemnate prin vot și învestită

cu super puteri de către populație, lucrurile o iau razna.

Din acest punct de vedere textul de față poate fi privit și ca un mic manual de educație economică pe timp de pandemie. El are în esență două obiective, urmărite dintr-o perspectivă preponderent hayekiană. Primul este de a arăta impactul pe care o pandemie îl are în privința prețurilor, a cererii de bani și a ofertei de bunuri iar al doilea de a insista asupra ideii că eșecul managementului pandemiei derivă din natura coercitiv-monopolistă a statului și din informațiile incomplete de care acesta dispune în orice moment al acțiunii.

De departe cel mai important aspect al acestui eșec este politica monetară. Jesús Huerta de Soto arată cum băncile centrale și-au folosit intens deja în perioada pre-pandemică (începând cu anul 2008, anul izbucnirii Marii Recesiuni) instrumentele inflaționiste, de *relaxare cantitativă*, adoptate cu scopul redresării, dar al căror rezultat a fost opus, reușind doar să genereze inflație, penalizând procesele de eliminare a malinvestițiilor care altminteri s-ar fi declanșat.

Nesurprinzător, în pandemia curentă continuă

aceeași politică monetară a relaxării și a inflației, care – suprapusă peste filozofia statului asistențial, dominantă astăzi în politica publică a majorității statelor – mărește rigiditatea agenților economici și a pieței în fața unor șocuri precum cele generate de pandemie, făcându-i incapabili să le absoarbă. Un alt fel de a spune că, atunci când toți așteaptă comenzile planificatorului central, stimulentele de a calcula, a prevedea, a anticipa, a risca, a intui etc. sunt inexistente. Și cum planificatorul este lipsit în mod fundamental de aceste abilități întrucât se bazează pe coerciție și monopol, rezultatul este invariabil – așa cum arată Huerta de Soto și în general Școala austriacă – mai multă penurie, discoordonări, corupție, minciuni, crize etc. Pandemia sau sănătatea publică în general nu sunt ocolite de aceste probleme, indiferent câtă bună voință sau dedicare ar avea funcționarii medicali. Faptul de a fi parte la un sistem coercitiv care monopolizează resurse medicale instaurând un regim de miopie alocativă reprezintă – așa cum arată Huerta de Soto – un defect congenital, care nu se repară cu salarii mai mari la medici, dotarea spitalelor publice cu echipamente, militarizarea sectorului de

urgențe medicale sau reportaje privind dezastrul și corupția din sistem. Până când publicul larg nu va înțelege acest adevăr simplu furnizat de știința economică, sectorul medical nu va ieși din criză; ea va fi doar escamotată de milioanele de euro pompate de la buget în structurile medicale.

Un alt aspect important al textului pe care îl aveți în față este, cred, caracterul său formativ din punct de vedere civic. El poate crește vigilența în materie de alegeri politice. Spre pildă, astăzi, în România, toate partidele și figurile politice prezintă giganticul program de redresare și reziliență ca absolut necesar țării, el fiind condiția reformelor mult așteptate și, bineînțeles, a dezvoltării. Nimic nu pare mai important astăzi ca acest program; pare un fel de apogeu al aderării la UE sau, din perspectiva noastră, al cufundării în dezastrul asistențialist cu care UE ne-a obișnuit de decenii.

În lumina observațiilor lui Huerta de Soto și a raționamentelor școlii austriece, descoperim însă că trilioanele de euro ce urmează a fi alocate prin mecanismul de redresare și reziliență al UE n-au nimic în comun nici cu redresarea și nici cu reziliența. Fondurile – obținute de structuri-

le europene *via* piețele financiare au un puternic iz inflaționist care va bloca exact redresarea și reziliența de care este nevoie. Desigur, redresarea și reziliența, corect interpretate, sunt produsul unui mediu antreprenorial liber, dinamic și alert, neobstrucționat de coerciția guvernamentală. Așadar, atenție și la corifeii cu ambiții politice ai dezvoltării și reformelor *via* PNRR sau alte mecanisme de acest fel. Sunt parte a problemei, nu a soluției.

17 decembrie 2021

Efectele economice ale pandemiei

O analiză austriacă

În mod tradițional, teoreticienii Școlii austriece și-au concentrat atenția cu precădere pe ciclurile recurente de boom și recesiune care ne afectează economiile și pe studierea relației dintre aceste cicluri și anumite modificări caracteristice ale structurii stadiilor bunurilor de capital. Fără îndoială, teoria austriacă a ciclurilor de afaceri este una dintre cele mai importante și sofisticate contribuții analitice ale Școlii austriece. Membrii acesteia au reușit să explice cum procesul de expansiune a creditului conduce la erori investiționale sistematice care rezultă într-o structură de producție care nu poate fi menținută. Astfel de procese sunt puse în mișcare și orchestrate de către băncile centrale și sunt implementate de sectorul bancar privat, care operează cu

rezerve fracționare și creează bani din nimic sub forma depozitelor, pe care îi injectează în sistem via creditele acordate companiilor și agenților economici, în absența unei creșteri reale prealabile a economiilor voluntare. Structura producției se modifică în mod artificial spre un număr mare de proiecte care sunt prea intensive în capital și care ar putea fi duse până la capăt numai într-un viitor mai îndepărtat. Din nefericire, agenții economici nu vor putea să ducă la îndeplinire aceste proiecte, deoarece nu sunt dispuși să le susțină prin sacrificarea îndeajuns a consumului lor imediat (cu alte cuvinte, prin economisire). Anumite procese de reversiune apar imediat și relevă erorile investiționale care au fost comise, împreună cu nevoia de a le recunoaște, abandonarea proiectelor nesustenabile, și restructurarea economiei prin transferul factorilor productivi (bunuri de capital și muncă) pe scară mare de acolo unde erau utilizate în mod eronat spre proiecte noi, mai puțin ambițioase dar realmente profitabile. Recurența ciclului poate fi explicată atât de natura esențialmente instabilă a sistemului bancar cu rezerve fracționare – ca principal furnizor de

fonduri sub forma expansiunii creditelor – cât și de predispoziția pentru inflație a teoreticienilor, autorităților politice, agenților economici și sociali și, mai ales, a bancherilor centrali, care văd în prosperitatea economică un obiectiv ce trebuie urmărit pe termen scurt indiferent de cost și văd injectarea de bani și credite ca pe un instrument care nu poate fi, sub nicio circumstanță, eliminat. Prin urmare, din momentul în care revenirea este în bună măsură în desfășurare, mai devreme sau mai târziu autoritățile cad pradă vechilor tentații, oferă justificări pentru politicile care au eșuat de fiecare dată, și reinițiază întregul proces al expansiunii, crizei și recesiunii, iar totul începe de la capăt.

Economiștii austrieci au propus reformele necesare pentru oprirea ciclurilor *recurente* (esențialmente, eliminarea băncilor centrale, reprivatizarea banilor – etalonul aur clasic – și readucerea sectorului bancar sub incidența principiilor generale ale legii proprietății private – adică rezerve obligatorii de 100% pentru depozitele la vedere și a instrumentelor bancare echivalente). Însă economiștii austrieci au afirmat dintotdeau-

na că aceste reforme nu ar duce la evitarea crizelor economice izolate, nerecurente, ca de exemplu războaiele, tensiunile politice și sociale majore, catastrofele naturale sau epidemiile, dacă acestea conduc la o creștere semnificativă a incertitudinii, la schimbări bruște ale cererii de bani și, posibil, ale preferinței sociale de timp. În astfel de situații, structura de producție a stadiilor bunurilor de capital ar putea fi chiar permanent modificată.

În acest articol, vom analiza măsura în care o pandemie ca cea prezentă (pandemii similare au lovit de nenumărate ori omenirea în istoria sa) poate declanșa atât aceste, precum și alte efecte economice și măsura în care intervenția coercitivă a statelor poate atenua efectele negative ale pandemiilor sau, dimpotrivă, poate deveni contraproductivă, acutizând efectele și făcând-le să dureze mai mult. Mai întâi, vom studia impactul posibil al pandemiei asupra structurii economice. În al doilea rând, vom analiza modul de funcționare al ordinii spontane a pieței, care este condusă de eficiența dinamică a antreprenoriatului neconstrâns și creativ. În acest scenariu, antreprenorii își dedică atenția, într-o manieră descen-

tralizată, detectării problemelor și provocărilor pe care le ridică o pandemie. În antiteză, vom analiza imposibilitatea calculului economic și a alocării eficiente a resurselor atunci când sunt făcute încercări politice de a impune decizii de sus în jos; adică într-o manieră centralizată, prin puterea sistematică și coercitivă a statului. În cea de a treia și ultima secțiune a acestui articol, vom examina cazul specific al intervenției masive a guvernelor și, în special, a băncilor centrale pe piețele monetare și financiare pentru a face față problemelor pandemiei, încercând să îi atenueze efectele. Ne vom concentra de asemenea pe politicile guvernamentale adoptate simultan care au presupus taxe și creșteri ale cheltuielilor publice, prezentate ca panacee și remedii universale pentru problemele de care suferim.

1

Efectele pandemiilor asupra structurii reale de producție: piața forței de muncă, procesul stadiilor bunurilor de capital și impactul incertitudinii

1.1. Piața forței de muncă

Apariția unei maladii noi, foarte contagioase, care se răspândește în toată lumea și are o rată ridicată a mortalității, constituie, fără îndoială, un scenariu catastrofal, capabil de a produce un număr de consecințe economice serioase pe termen scurt, mediu și chiar lung. Printre acestea se numără costul în termeni de vieți omenești, mulți dintre cei afectați fiind

încă implicați activ în producție și creativi. Să ne amintim, de pildă, că așa numita „gripă spaniolă" a omorât între 40 și 50 de milioane de oameni la nivel mondial începând cu anul 1918 (de peste trei ori mai multe decese decât în Primul Război Mondial, incluzând atât combatanții cât și civilii). Această pandemie de gripă a atacat cu precădere bărbații și femeile relativ tineri și în putere; adică, indivizi în plină putere de muncă.[1] În contrast,

[1] Îmi voi aduce mereu aminte de povestea prietenului meu Arthur Seldon despre felul în care și-a pierdut părinții. După ce a absolvit London School of Economics, Seldon a devenit, împreună cu lordul Harris de High Cross, unul dintre președinții fondatori al Institute of Economic Affairs (IEA) din Londra, un distins membru al Mont Pelerin Society, un autor cunoscut care a scris pe marginea unei game largi de subiecte, și un apărător al economiei de piață. Amândoi părinții lui Seldon au decedat din cauza gripei spaniole la scurt timp unul de altul – la vârsta de 30 de ani – pe când acesta avea numai doi ani. Astfel, pe când Seldon avea încă o vârstă fragedă, a ajuns orfan și a fost ulterior adoptat. Cu timpul, a reușit să depășească traumatica experiență, care însă l-a lăsat cu un defect de vorbire permanent. Asta nu l-a oprit să devină unul dintre cei mai strălucițieconomiști ai Marii Britanii și, într-o mare măsură, inspirație pentru revoluția conservatoare condusă de Margaret Thatcher care a început la sfârșitul anilor '70.

actuala pandemie Covid-19 cauzată de virusul SARS-CoV-2 provoacă simptome relativ ușoare în rândul a 85% dintre cei infectați, cu toate că îi afectează puternic pe restul de 15%. Necesită chiar spitalizare pentru o treime dintre aceștia și duce la decesul a aproape una din cinci dintre persoanele spitalizate ca urmare a unei forme severe a bolii, majoritatea dintre acestea fiind cei în vârstă, pensionarii și cei care suferă de afecțiuni preexistente.

Astfel, actuala pandemie nu are un impact major asupra ofertei de muncă și talentului uman de pe piața muncii, din moment ce creșterea deceselor în rândul oamenilor aflați la vârsta de lucru este relativ mic. Așa cum am menționat deja, această situație diferă în mod semnificativ de cea cauzată de „gripa spaniolă", în urma căreia se estimează că oferta agregată de muncă la nivel mondial a scăzut cu 2%. Această cifră ia în considerare atât decesele survenite ca urmare a bolii cât și a Primului Război Mondial (40 sau 50 de milioane de victime ale bolii și peste 15 milioane datorate războiului). Această lipsă relativă a forței de mun-

Vezi Arthur Seldon, *Capitalism* (publicat de Wiley-Blackwell, 1991).

că a ridicat salariile reale în timpul anilor '20 (engl. *the roaring twenties*), când restructurarea economiei mondiale a fost finalizată. S-a produs trecerea de la o economie de război la una de pace, iar întregul proces a fost acompaniat de expansiunea creditului pe care nu o putem analiza în detaliu aici, dar care, în orice caz, a creat premisele Marii Depresiuni care a urmat crizei financiare severe din 1929.[2]

De-a lungul cursului istoriei, diferite pandemii au avut de fapt un impact mult mai puternic asupra pieței muncii. De pildă, se estimează că ciuma bubonică, cea care a devastat Europa începând cu 1348, a redus populația totală cu cel puțin o treime. Lipsa acută, neanticipată de forță de muncă a condus la o creștere semnificativă a salariilor reale, care s-a manifestat în deceniile următoare. Este exasperant că monetariștii și, cu precădere, keynesiștii susțin cu obstinație presupusele efecte „benefice" ale războaielor și pandemiilor (pentru toată lumea mai puțin pentru milioanele care sunt omorâte sau sărăcite de acestea, îmi imaginez).

[2] Vezi, de exemplu, Murray N. Rothbard, *America's Great Depression*, ediția a 5-a (Auburn, AL: Ludwig von Mises Institute, 2000).

Se susține că aceste tragedii permit economiilor să depășească starea letargică în care se află și să pornească pe calea „prosperității" înfloritoare. În același timp, astfel de calamități furnizează justificarea politicilor economice care presupun un intens intervenționism monetar și fiscal. Cu obișnuita sa capacitate de a lămuri lucrurile, Mises se referă la aceste teorii economice și politici ca „distructivism economic" pur, din moment ce servesc numai creșterii ofertei de bani pe cap de locuitor și, în special, a cheltuielilor guvernamentale.[3]

---

[3] Vezi, de exemplu, comentariile lui Carlo Maria Cipolla despre efectele ciumei din secolul al XIV-lea din lucrarea *The Monetary Policy of Fourteenth-Century Florence* (Berkeley: University of California Press, 1982) și critica mea făcută celor afirmate de acesta din *Moneda, creditul bancar și ciclurile economice*, ed. 2 (Iași, Universitatea Alexandru Ioan Cuza și Institutul Mises România, 2011), pag. 71-72 și în special nota 56. Totuși, paranoia distructivistă atinge paroxismul în scrierile lui Paul Krugman, care în articolul său din 2011 „Oh! What A Lovely War!" chiar menționează că „Al Doilea Război Mondial este un măreț experiment natural referitor la efectele unei creșteri semnificative a cheltuielilor guvernamentale, și ca urmare a servit mereu ca un important exemplu pozitiv (!) pentru aceia dintre noi care preferă o abor-

1.2. Structura de producție și bunurile de capital

Pe lângă aceste efecte asupra populației și a pieței forței de muncă, ar trebui de asemenea să luăm în considerare impactul exercitat de o pandemie asupra ratei sociale a preferinței de timp și prin urmare, asupra ratei dobânzii și a structurii productive a stadiilor bunurilor de capital. Poate cel mai catastrofal scenariu pe care l-am putea concepe este cel descris de Boccaccio în introducerea sa la *Decameronul* atunci când scrie despre ciuma bubonică de care era afectată Europa în secolul al paisprezecelea. Dacă devine larg răspândită credința că toată lumea are șanse mari să se îmbolnăvească și să moară într-un interval de timp scurt sau mediu, este ușor de înțeles că valorile subiective vor tinde să fie orientate spre prezent și

---

dare proactivă în contextul unei economii aflate în depresiune." Citat de J.R. Rallo în prefața sa la cartea lui Murray N. Rothbard *La gran depresión* (Madrid, Unión Editorial, 2013), pag. XXVI-XXVII. Pentru textul original în engleză vezi *America's Great Depression*, op. cit. [n.ed.:Krugman a afirmat de asemenea că un război al extratereștrilor contra omenirii ar putea declanșa efecte benefice pentru economia mondială:] https://business.time.com/2011/08/16/paul-krugman-an-alien-invasion-could-fix-the-economy/

spre consumul imediat. „Să mâncăm și să bem, căci mâine vom muri". Sau invers, „Să ne căim, să facem penitență, să ne rugăm, și să ne punem ordine în viața spirituală". Aceste atitudini aflate în opoziție și totodată ușor de înțeles în fața pandemiei au același efect economic: Ce sens mai are să economisești și să te angajezi în proiecte investiționale care ar putea ajunge la maturitate numai în viitorul îndepărtat dacă nici noi, nici copiii noști nu vom mai fi aici pentru a ne bucura de fructele lor? Rezultatul evident putea fi văzut în Florența secolului al XIV-lea, devastată de ciuma bubonică. Oamenii își abandonau în masă fermele, animalele domestice, terenurile agricole și atelierele și, în general, își neglijau și consumau bunurile de capital fără să le mai înlocuiască.[4] Acest

[4] ... Cu toții, ca și cum ar fi fost în căutarea morții chiar în acea zi, se străduiau cu toată priceperea lor, nu pentru a împinge spre maturitate produsele obținute de la vitele lor și câmpurile lor și fructele muncii lor din trecut, ci pentru a consuma cele care erau la îndemână.

Vezi G. Boccaccio, *Decameronul*, Cea dintâi zi [https://www.gutenberg.org/files/23700/23700-h/23700-h.htm#Day_the_First] și comentariile, bazate pe observațiile conexe ale lui John Hicks (*Capital*

fenomen poate fi ilustrat grafic într-o modalitate simplificată ca în secțiunea „Cazul unei economii regresive" din cartea mea *Moneda, creditul bancar și ciclurile economice.*[5] Cu acea ocazie am folosit bine-cunoscutul triunghi hayekian care reprezintă structura de producție a unei societăți. (Pentru o explicație detaliată a înțelesului acestuia, vezi pagina 291 și următoarele din cartea respectivă.)

Așa cum putem vedea în Graficul 1, în situația de față o creștere bruscă, dramatică a ratei sociale a preferinței de timp duce la creșterea în termeni monetari a consumului imediat (figura b) pe seama investițiilor. Mai exact, numeroase stadii (reprezentate prin suprafața umbrită din figura c) din procesul productiv sunt abandonate, o mare parte a populației încetează să mai lucreze (fie datorită deceselor sau ca urmare a unei decizii voluntare), iar supraviețuitorii se dedică cu aplomb

---

and Time: A Neo-Austrian Theory, Clarendon, Oxford, 1973, pag. 12-13), pe care le fac în Jesús Huerta de Soto, *Moneda, creditul bancar și ciclurile economice*, ed. 2 (Iași, Universitatea Alexandru Ioan Cuza și Institutul Mises România, 2011), pag. 103-104 și 363.

[5] Ibid., pag. 362-364.

Stadii ale investițiilor
Consum în unități monetare
(a)
Structura pre-pandemie
Stadii ale investițiilor
Consum în unități monetare
(b)
Structura post-pandemie cu o creștere subită a preferinței de timp
Stadii ale investițiilor
Consum în unități monetare
(c)
Suprapunere (a) și (b)

Grafic 1

consumării bunurilor de consum (al căror preț, în termeni monetari, explodează datorită reducerii ofertei și scăderii generalizate a cererii de bani). Tranzacțiile de pe piața intertemporală și a fondurilor împrumutabile sunt practic sistate, iar ratele dobânzii pentru puținele tranzacții care mai sunt încheiate ajung la niveluri exorbitante.

În contrast cu scenariul de mai sus, nu există nicio indicație că pandemia Covid-19 din prezent a fost acompaniată de o modificare semnificativă a ratei sociale a preferinței de timp (pe lângă efectul unei creșteri temporare a incertitudinii, pe care o vom discuta în cele ce urmează). Pentru început, actualele circumstanțe nu seamănă în niciun fel cu cele dintr-o pandemie într-atât de virulentă ca cea descrisă de Boccaccio în *Decameronul.* Așa cum am menționat, mortalitatea așteptată în rândul indivizilor aflați la vârsta ocupării unui loc de muncă este neglijabilă, iar așteptările privitoare la ducerea la îndeplinire a proceselor investiționale care vor ajunge la maturitate în viitorul îndepărtat rămân nemodificate. (De pildă, încă se fac investiții în proiectare, inovare, și producția autovehiculelor electrice ale viitorului și în multe

alte proiecte investiționale pe termen lung.) Și din moment ce rata socială a preferinței de timp rămâne practic nemodificată, structura productivă a stadiilor bunurilor de capital pe care le-am descris în mod simplificat în graficele hayekiene rămân de asemenea neschimbate, cu excepția a trei efecte – unul pe termen foarte scurt (imediat), altul pe termen mediu (de la unu la trei ani), și încă unul pe termen lung (care poate deveni pe perioadă nedeterminată).

1. Mai întâi, este efectul imediat, pe termen scurt (care durează câteva luni) care este exercitat asupra structurii reale productive de către măsurile coercitive de carantinare care au fost impuse de guverne. Putem presupune că sistarea activității economice care a fost impusă prin decret pentru câteva luni a afectat, în termeni relativi, în principal eforturile productive cele mai depărtate de consumul final. Până la urmă, populația – chiar și indivizii forțați să stea închiși în propriile case și care nu au putut să lucreze – a trebuit să continue să ceară și să consume bunuri de consum și servicii (chiar dacă prin intermediul e-commerce – Amazon etc. – din moment ce multe magazine și

distribuitori finali au fost forțați să închidă, deoarece activitățile lor au fost considerate „nonesențiale"). Dacă așa stau lucrurile, și presupunând că cererea finală pentru banii meniți pentru consum nu s-a modificat în mod semnificativ, fie deoarece unitățile familiale de consum afectate de restricțiile de mobilitate au apelat la rezervele lor financiare sau deoarece au compensat scăderea survenită asupra venitului bazându-se pe subvențiile temporare acordate șomerilor (compensații pentru disponibilizări etc.), structura productivă în termeni monetari a fluctuat într-un interval scurt de timp asemenea unui pendul, așa cum se poate vedea mai jos (în Graficul 2).

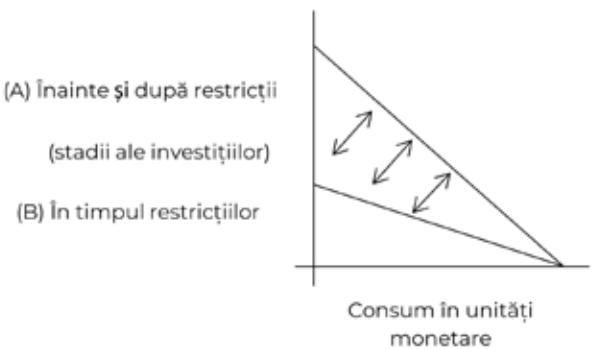

Grafic 2

În orice caz, atunci când „deconectarea" (impusă) de la procesul productiv va lua sfârșit și factorii productivi sunt iarăși utilizați, procesul productiv poate începe încă o dată de unde a lăsat lucrurile, din moment ce nicio eroare sistematică, generatoare de malinvestiții și care necesită restructurare nu a ieșit la iveală.[6] Spre deosebire de ce s-a întâmplat în Marea Recesiune din 2008, structura de producție nu a fost ireversibil afectată, și astfel nu este nevoie de un proces îndelungat, dureros de reorganizare și realocare masivă a forței de muncă și a factorilor de producție: Tot ce este necesar pentru antreprenori, lucrători și liber profesioniști este să se întoarcă la muncă, să își reia activitățile de unde le-au lăsat și să folosească bunurile de capital care nu au fost avariate (în urmă cu câteva luni) și care sunt încă disponibile.

În ceea ce privește acest prim efect pe termen foarte scurt, ar trebui să clarific că ar fi apărut – cu toate că ar fi fost mult mai blând și puțin traumatizant și, prin urmare, ar fi cauzat o fluctuație mult mai mică decât mișcarea de pendul ilustrată

[6] Desigur, aici nu mă refer la erorile care existau deja înainte de pandemie și care încă își așteaptă lichidarea sau restructurarea.

în grafic – și dacă distanțarea socială ar fi fost voluntară și selectivă iar decizia ar fi fost adoptată la nivel „micro" de către familii, companii, zone rezidențiale, cartiere etc. Toate acestea sunt posibile în contextul unei societăți libere în care fie nu există un monopol al guvernării (și avem în schimb auto-guvernarea anarho-capitalistă) sau aceasta nu este centralistă și nu impune măsuri de izolare atotcuprinzătoare, coercitive și nediscriminatorii.

2. În al doilea rând, diferite sectoare care sunt asociate în mod fundamental cu stadiul consumului final încă resimt o scădere drastică a cererii după restricționarea mobilității și pot continua așa pentru multe luni,[7] până când pandemia ajunge la capăt și activitățile au revenit complet la normal. Aceste sectoare vizează în principal turismul, transportul, industria hotelieră și divertismentul. Relativ vorbind, sunt foarte importante pentru anumite economii cum este cea a Spaniei, unde

[7] În cazul „gripei spaniole", această perioadă a ținut puțin peste doi ani. În ceea ce privește actuala pandemie Covid-19, în ciuda vaccinurilor, suntem de părere că această fază secundară va avea o durată similară, cu toate că s-ar putea să se finalizeze cu câteva luni mai devreme.

turismul reprezintă aproape 15% din PIB. Astfel de sectoare necesită o schimbare mai profundă decât simpla oscilație pendulară descrisă mai sus la primul punct. În schimb, circumstanțele necesită o schimbare care are un impact asupra structurii producției pentru o perioadă mai lungă (în jur de doi ani). Evident, toți ceilalți factori fiind considerați constanți, dacă gospodăriile consumă mai puțin pe transport aerian, hoteluri, restaurante, spectacole de teatru, vor cheltui mai mult pe bunuri și servicii de consum alternative, sau substitute, vor dedica o parte mai mare din venitul lor investițiilor sau vor crește deținerile monetare. Pe lângă o posibilă creștere a cererii de bani, pe care o vom discuta mai târziu când vom lua în considerare incertitudinea, în mod clar structura de producție va trebui să se adapteze temporar la noile circumstanțe urmând să facă cât mai mult cu resursele care au mai rămas în sectoarele (cel puțin parțial) afectate. Mă refer în mod particular la acele resurse care sunt, pentru o perioadă, în șomaj involuntar și care vor trebui realocate către linii alternative de producție unde pot fi fructificare (temporar sau definitiv) prin angajare în activitatea productivă.

Ca o ilustrare, anumite restaurante vor sta deschise în ciuda tuturor adversităților, adaptându-și oferta (de pildă, pregătirea meselor pentru livrare la domiciliu), reducând costurile pe cât posibil (disponibilizând personal sau recalificându-i direct sau indirect – de exemplu, să devină livratori) și ajustându-și obligațiile de plată față de furnizor pentru a își minimiza pierderile și consumul de capital. În acest fel, proprietarii evită să arunce la coș anii investiți în construirea unei reputații și acumulării unor bunuri de capital valoroase care sunt greu de convertit. Iar asta în speranța că, atunci când se vor schimba circumstanțele, vor fi mai bine poziționați decât competitorii și vor dispune de un avantaj competitiv redutabil în condițiile revirimentului anticipat al sectorului. În schimb, alți antreprenori vor alege să se retragă și să „hiberneze" prin închiderea temporară a activității dar menținând infrastructura și relațiile de afaceri pregătite pentru redeschidere de îndată ce circumstanțele o vor permite. Un alt grup de oameni de afaceri – în general aceia ale căror proiecte antreprenoriale erau marginal mai puțin profitabile chiar și în perioada pre-pandemie –

vor fi forțați să își închidă permanent afacerile și să își lichideze proiectele antreprenoriale.

Toate aceste activități antreprenoriale și decizii pot și trebuie să fie adoptate relativ rapid, iar costurile trebuie minimizate. Asta va fi posibil numai într-o economie eficientă în sens dinamic care încurajează exercitarea liberă a activității antreprenoriale și care nu îl obstrucționează prin reglementări dăunătoare (în special în ceea ce privește piața muncii) și taxe care au un efect descurajator. În mod clar, nu guvernul sau oficialii publici vor fi cei care se vor descurca să adopte cele mai potrivite decizii în fiecare moment și în fiecare set de circumstanțe specifice referitoare la timp și spațiu. În schimb, va rămâne pur și simplu sarcina unei armate de antreprenori care, în ciuda tuturor adversităților, vor dori să avanseze mai departe, prin curaj și încredere de nezdruncinat într-un viitor mai bun, cu certitudinea că mai devreme sau mai târziu va sosi.

Cu ajutorul triunghiului pe care l-am folosit pentru a reprezenta, într-o manieră simplificată, structura de producție, putem ilustra cel mult (vezi Graficul 3) – plecând de la ipoteza că nu are

loc nicio schimbare semnificativă în rata socială a preferinței de timp – cum are loc o mișcare orizontală a ipotenuzei, mai întâi spre stânga, care arată impactul per total al unei reduceri a cererii pe care o suferă sectoarele afectate (și furnizorii acestor sectoare). Mișcarea spre stânga este urmată apoi de o revenire spre dreapta, fiind înlocuită de noua cerere manifestată pe parcursul mai multor luni care sunt necesare pentru o revenire completă la normal, și în măsura în care este recuperată cea mai mare parte a cererii exprimate în bani care a fost pierdută de către respectivele sectoare.

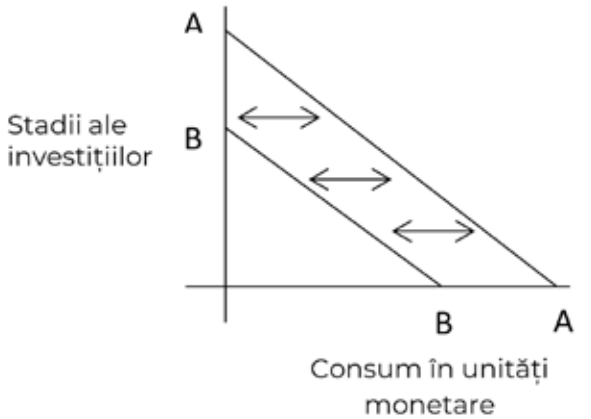

Grafic 3

Evident, graficul nu ne permite să arătăm nenumăratele decizii antreprenoriale și tranzacțiile investiționale care rezultă în fluctuațiile orizontale rapide și flexibile reprezentate prin săgețile orientate în ambele sensuri. Graficul ne permite însă să vizualizăm riscul ridicat pe care îl implică lansarea unor politici care tind să facă structura productivă mai rigidă prin menținerea unor companii *zombie* care ar trebui lichidate cât de curând și prin faptul că via reglementări și taxe reduc din șansele unei reveniri care ar împinge ipotenuza triunghiului nostru înapoi spre dreapta. De fapt, intervențiile fiscale și de reglementare pot bloca structura productivă reală în poziția BB pe o perioadă nedeterminată împiedicând-o să revină spre poziția AA.

Este de la sine înțeles că toate aceste procese rapide de ajustare și revenire necesită o cât mai agilă și flexibilă piață a forței de muncă în care disponibilizările și reangajările să poată fi efectuate cât mai rapid și cu un cost minim. Trebuie să ne amintim că spre deosebire de ce s-a întâmplat în timpul Marii Recesiuni din 2008 (ceea ce îndeobște se întâmplă după orice criză financiară

care urmează unui proces îndelungat de expansiune a creditului), în pandemia actuală nu pornim de la malinvestiții generalizate ale factorilor de producție (ca de exemplu în sectorul imobiliar, așa cum s-a întâmplat în 2008) care ar putea justifica apariția unor valori mari ale șomajului structural pe termen lung. În schimb, acum este posibil să realocăm forța de muncă și factorii productivi într-o manieră rapidă, sustenabilă și permanentă, însă piețele aferente forței de muncă și factorilor trebuie să fie pe cât de libere și agile este posibil.

3. În al treilea rând, nu am analizat încă posibilitatea ca anumite schimbări survenite în obiceiurile de consum ale populației să devină permanente, necesitând modificări definitive în stadiile de investiții și a bunurilor de capital care alcătuiesc structura productivă a societății. Ar trebui să evidențiem că în orice economie de piață care nu este supusă controlului, structura productivă este în continuă adaptare, într-o manieră graduală, netraumatică, la nevoile și gusturile schimbătoare ale consumatorilor. Este adevărat că pandemia ar putea grăbi descoperirea și adoptarea definitivă a unor noi obiceiuri comportamentale (referitoare,

de exemplu, la participarea larg răspândită la *e-commerce*, utilizarea sporită a anumitor metode de plată, acceptarea generalizată a conferințelor video în lumea afacerilor și a educației etc.). Totuși, în ceea ce privește aspectele practice este posibil să supralicităm impactul acestor schimbări presupus radicale, în special dacă le comparăm cu schimbările care au apărut, de la începutul secolului XXI, ca urmare a globalizării tot mai extinse a comerțului și a revoluției tehnologice care a acompaniat-o și a făcut-o posibilă. Aceste evoluții au permis unor sute de milioane de indivizi să scape de sărăcie; miliarde de indivizi (cu precădere din Asia și Africa) care până acum rămăseseră în afara circuitului producției și schimbului internațional au fost integrați în fluxurile de producție. Astfel, forțele productive ale capitalismului au fost eliberate într-o măsură fără precedent în istoria omenirii. Și în ciuda balastului intervenției statale și a reglementărilor, care distorsionează continuu și taie aripile progresului, omenirea a obținut marele succes social și economic de a atinge o populație de opt miliarde și de a menține un nivel de trai care cu numai câteva decenii în urmă nici nu ar fi

putut fi imaginat.[8] Din acest punct de vedere, ar trebui să acordăm mai puțină importanță impactului pe termen lung al pandemiei actuale, având în vedere contextul schimbărilor mult mai mari și profunde la care economiile de piață se adaptează în mod constant fără mari dificultăți. Prin urmare, ar trebui să revenim cu analiza noastră la studierea efectelor pe termen scurt și mediu ale actualei pandemii, deoarece, dată fiind proximitatea acestora, putem să le considerăm mai semnificative la acest moment.

1.3. Incertitudinea și cererea de bani

În încheierea primei părți a acestui articol, vom analiza impactul incertitudinii create de pandemie. Prin această abordare, scopul principal este de a scoate în evidență, așa cum vom vedea în ultima parte, faptul că această incertitudine a condus la promovarea și mai intensă a politicilor intervenționiste fiscale și (mai ales) monetare într-atât de laxe încât sunt fără precedent istoric, reprezintă o amenințare serioasă și au șanse mari

[8] A se vedea, printre numeroase alte studii, cel al lui Hans Rosling, *Factfulness* (London: Sceptre, 2018).

să aibă consecințe serioase în momentul în care pandemia se va încheia.

Inițial, impactul unei pandemii asupra incertitudinii și, astfel, asupra cererii de bani se va regăsi între două puncte extreme. O pandemie poate fi într-atât de virulentă încât, așa cum am văzut în cazul ciumei bubonice din Florența la mijlocul secolului al XIV-lea, pe care Boccaccio a descris-o foarte bine în *Decameronul*, dincolo de incertitudine, poate induce unei mari părți a populației certitudinea că zilele lor sunt numărate și că prin urmare speranța lor de viață a fost redusă în mod drastic. În astfel de circumstanțe, este de înțeles că cererea de bani se prăbușește iar banii își pierd o parte semnificativă din puterea lor de cumpărare într-un context în care nimeni nu este dispus să renunțe la bunurile sale sau să furnizeze servicii a căror producție s-a redus, iar cei mai mulți indivizi doresc să le consume cât mai repede posibil.

Din punct de vedere analitic, în momentul de față prezintă un interes mai mare pandemiile de tipul celei cu care ne confruntam în prezent, care sunt mult mai puțin virulente și în care, dat fiind că cea mai mare parte a populației îi supraviețuiește

Grafic 4
(a)
(b)
(c)
Etape ale bunurilor de capital
Cererea monetară de bunuri de consum
Cererea monetară de bunuri de consum
Cererea monetară de bunuri de consum

și nu se află în pericol, incertitudinea crește, cu precădere în primele luni, în special în ceea ce privește gradul de răspândire, evoluția și rata de transmitere precum și efectele sale economice și sociale. Deținerile monetare sunt mijloacele primordiale pentru gestionarea incertitudinii inerente viitorului, deoarece permit actorilor economici și gospodăriilor să își păstreze toate opțiunile deschise și astfel să se adapteze foarte rapid și ușor la orice situație viitoare în momentul în care aceasta apare. Prin urmare, este de înțeles că această creștere naturală a incertitudinii ca urmare a pandemiei actuale a fost însoțită de o creștere a cererii de bani și astfel, toți ceilalți factori rămânând constanți, de cea a puterii de cumpărare a acestora. Graficul 4 ne poate ajuta să vizualizăm acest lucru. Graficul conține mai multe diagrame în formă de triunghi care reprezintă structura de producție în termeni de cerere de bani. Aceste diagrame ilustrează efectul creșterii cererii de bani ca: o deplasare uniformă a ipotenuzei spre stânga când rata preferinței de timp nu se modifică (diagrama a), o deplasare spre stânga care arată investiții relativ mai mari atunci când deținerile

monetare sunt acumulate ca urmare a reducerii consumului (diagrama b), și o mișcare spre stânga care reflectă un consum relativ mai mare când banii sunt acumulați prin vânzarea bunurilor de capital și a activelor financiare dar nu prin reducerea consumului (diagrama c).

Există, așadar, trei efecte posibile asupra structurii de producție, generate de creșterea cererii de bani în pandemie.

Cu toate că oricare dintre aceste trei efecte este teoretic posibil, cel mai probabil în actualele circumstanțe a avut loc o combinație a acestora, cu precădere situațiile ilustrate în diagramele a și b. Prin urmare, am putea suprapune aceste diagrame pe cele analizate în graficele din secțiunile precedente. Pentru a face respectivele grafice mai ușor de înțeles și examinabile separat, nu am luat în considerare efectele unei posibile creșteri a cererii de bani, urmând acum să includem acest element în analiza noastră. Sunt trei puncte importante de care trebuie să ținem cont când vine vorba de creșterea incertitudinii și creșterea cererii de bani care vine ca urmare a pandemiei.

În primul rând, creșterea incertitudinii (și

creșterea cererii de bani care o acompaniază) este temporară și de durată relativ scurtă, din moment ce va tinde să revină la poziția inițială imediat ce vom putea întrevedea finalul pandemiei, iar așteptările referitoare la îmbunătățirea situației încep să apară. Prin urmare, nu va fi necesar să așteptăm până am depășit cu totul episodul pandemiei (în jur de doi ani). Înainte de acest moment, va avea loc o revenire graduală la niveluri „normale" ale incertitudinii; modificările ilustrate în diagramele a, b și c își vor inversa direcția, iar structura de producție în termeni monetari va reveni la situația sa precedentă.

În al doilea rând, pe măsură ce deținerile monetare se acumulează datorită reducerii cererii pentru bunuri de consum (diagramele a și b) – iar acest lucru sigur are loc în sectoarele cele mai afectate de restricțiile de mobilitate (industriile turismului și hotelăriei etc.) – această cerere monetară mai scăzută pentru bunuri de consum va tinde să conducă la acumularea unui volum important de astfel de produse nevândute. Ca rezultat, va fi gestionată mai ușor situația care decurge din încetinirea producției acestora (care inevitabil

rezultă din blocajele care vor apărea și din carantinarea în mai mică sau mare măsură a producătorilor acestora) și din cererea dată de nevoia de a continua consumul a tuturor indivizilor care au sistat total sau parțial munca în timpul primelor luni ale pandemiei. Astfel, creșterea cererii de bani servește drept amortizor în ceea ce privește șocul pe partea ofertei care a lovit producția de bunuri de consum, ca rezultat al restricțiilor obligatorii. Prin urmare, în acest fel, creșterea accelerată a prețurilor relative ale acestor bunuri este temperată, fapt ce altminteri ar afecta grav cea mai mare parte a populației.

În al treilea rând, trebuie să subliniem că intervenționismul guvernelor și al băncilor centrale în plan monetar și fiscal poate crește incertitudinea încă mai mult, și poate chiar să îi prelungească efectul dincolo de ce este strict necesar și ceea ce ar fi presupus pandemia ca atare. Fără îndoială, și așa cum vom vedea mai detaliat în cea de a treia secțiune, guvernele și băncile centrale pot crea un climat de neîncredere antreprenorială care va împiedica revirimentul rapid al pieței și va obstrucționa procesul antreprenorial de revenire

la normal. În această situație, va fi posibil chiar să replicăm efectul de *feedback* pervers pe care îl analizez îndeaproape în articolul meu „The Japanification of the European Union”.[9] În acest luping pervers, injectarea masivă de bani – care crește oferta monetară – și coborârea ratelor dobânzii spre zero de către băncile centrale nu produc niciun efect observabil asupra economiei și sunt autodistructive. Asta are loc deoarece măsurile sunt neutralizate de creșterea simultană a cererii de bani care decurge din costul de oportunitate egal cu zero al deținerii de active lichide și, în special, datorită amplificării incertitudinii. Aceasta este cauzată de înseși politicile de înăsprire a reglementărilor economice, blocarea reformelor structurale aflate în așteptare, creșterea taxelor, intervenționism și lipsa unui control fiscal și monetar.

[9] Jesús Huerta de Soto, „The Japanization of the European Union,” *Mises Wire*, Mises Institute, Dec. 11, 2019, https://mises.org/wire/japanization-european-union.

2

Pandemiile: birocrație și coerciție guvernamentală sistematică versus coordonare socială spontană

2.1. O aplicare a teoremei imposibilității socialismului la criza curentă

Reacția diverselor guverne și autorități publice ale lumii (și în mod special ale țării mele, Spania) la apariția și evoluția pandemiei de Covid-19, măsurile intervenționiste pe care le-au luat una după alta și monitorizarea efectelor acestor măsuri oferă o oportunitate unică pentru orice teoretician al economiei care dorește să observe, să verifice și să aplice la con-

textul actual principiile esențiale și implicațiile fundamentale ale „teoremei imposibilității socialismului" formulată prima dată de către Ludwig von Mises în urmă cu o sută de ani.[10] Este adevărat faptul că prăbușirea fostei Uniuni Sovietice și a socialismului real, laolaltă cu criza statului asistențial, au ilustrat îndeajuns triumful analizei austriece în dezbaterea istorică privind imposibilitatea socialismului. Cu toate acestea, izbucnirea tragică a pandemiei de Covid-19 ne-a oferit încă un exemplu real – în acest caz unul mult mai cunoscut și mai concret pentru noi – care ilustrează și confirmă perfect ceea ce susține teoria, și anume: că este teoretic imposibil pentru un planificator central să imprime dispozițiilor sale o calitate coordonatoare, indiferent cât de necesare pot părea aceste dispoziții, cât de nobil este scopul lor și indiferent de buna credință și efortul dedicate pentru a le îndeplini cu succes.[11]

Impactul la nivel planetar al pandemiei curen-

[10] Ludwig von Mises, „Die Wirtschaftsrechnung im sozialistischen Gemeinwesen," *Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik*, no. 47, 1920, pag. 86-121.

[11] O altă ilustrare istorică recentă, în acest caz de cea-

te, care a afectat toate țările indiferent de tradiție, cultură, avuție sau sistem politic, evidențiază aplicabilitatea generală a teoremei descoperite de Mises (pe care am putea numi-o în mod just „teorema imposibilității etatismului") la orice măsură coercitivă, intervenționistă impusă de stat. Este adevărat că măsurile intervenționiste adoptate de diversele guverne diferă considerabil. Totuși, deși unele guverne au gestionat criza mai bine decât altele, diferențele au fost mai degrabă unele de grad decât de natură, de vreme ce guvernele nu-și pot extirpa elementul coercitiv existent în ADN-ul lor. De altfel, coerciția este caracteristica lor fundamentală și, ori de câte ori o exercită și exact în măsura în care o exercită, toate efectele negative prezise de teorie apar inevitabil. Așadar, nu este vorba doar de incompetența unor autorități față

---

laltă parte a cortinei de fier și în ultimii ani ai comunismului sovietic, este explozia centralei nucleare de la Cernobîl din 26 aprilie 1986. S-a scris mult despre accident, iar contextul și evenimentele cheie sunt prezentate admirabil în filmul *Chernobyl*, o miniserie de televiziune produsă și distribuită în cinci episoade de HBO-SKY începând cu 2019. Serialul a devenit cel mai bine cotat din istorie.

de altele (deși în Spania cu siguranță așa este).[12] Mai degrabă, e vorba de faptul că toate autoritățile sunt sortite eșecului atunci când insistă să coordoneze societatea prin folosirea puterii și a dispozițiilor coercitive: problemele apar invariabil din exercitarea puterii coercitive a statului, indiferent de prestația mai mult sau mai puțină bună a politicianului din prezent.

Deși acest articol se ocupă în general de o analiză economică a pandemiei, ne vom concentra exclusiv pe implicațiile pandemiei actuale în lumina „teoremei imposibilității etatismului-socialismului". Există două rațiuni pentru care facem asta: În primul rând, din perspectiva oricărui cititor contemporan, pandemia de Covid-19 are avantajul actualității, fiind resimțită în plan personal. În al doilea rând, tiparele de intervenție utilizate în alte pandemii sunt îndepărtate de noi în istorie, și deși putem identifica multe dintre aceleași fenomene pe care le-am observat recent (spre exemplu

[12] Vezi, spre exemplu, Mikel Buesa, *Abuso de poder: El coronavirus en España. Incompetencia y fracaso en la gestión de la crisis* [Abuz de putere: Coronavirusul în Spania. Incompetența și eșecul în gestionarea crizei] (Madrid: Marcial Pons, 2020).

manipularea informațiilor de către Puterile Aliate în timpul pandemiei de gripă din 1918, denumită nefericit gripa „spaniolă" tocmai din acest motiv), acestea oferă astăzi în mod clar mai puțină valoare adăugată ca ilustrare a analizei teoretice.

Așa cum explic în detaliu în cartea mea *Socialismul, calculul economic și funcția antreprenorială*, în special în capitolul 3, care se aplică direct aici,[13] știința economică a arătat că este teoretic imposibil ca statul să funcționeze într-un mod dinamic eficient, deoarece este cufundat perpetuu într-o ignoranță imposibil de eradicat, care îl împiedică să insufle dispozițiilor sale proprietăți coordonatoare. Acest lucru se datorează în principal celor patru factori enumerați mai jos, de la cel mai puțin important la cel mai important:

În primul rând, pentru a coordona cu adevărat cu dispozițiile sale, statul ar avea nevoie de un volum imens de informații și de cunoaștere – nu atât o cunoaștere tehnică sau științifică, deși ar

[13] Jesús Huerta de Soto, *Socialism, Economic Calculation, and Entrepreneurship* (Cheltenham, UK; Northampton, MA: Edward Elgar, 2010), în special pag. 49-98, [*Socialismul, calculul economic și funcția antreprenorială*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", 2012 – n.ed.].

avea nevoie și de asta, ci de o cunoaștere a numeroaselor circumstanțe specifice și personale de timp și loc (o cunoaștere „practică"). În al doilea rând, aceste informații (sau cunoaștere) vitale sunt în esență subiective, subînțelese, practice și lipsite de claritate și, prin urmare, nu pot fi transmise autorității de stat cu rol în planificarea centralizată și în luarea deciziilor. În al treilea rând, această cunoaștere (ca informații) nu este dată sau statică, ci se schimbă continuu ca urmare a capacității creative înnăscute a ființelor umane și a schimbării constante a circumstanțelor în care se află. Impactul acestui lucru asupra autorităților are două sensuri: întotdeauna întârzie, deoarece, până procesează informațiile rare și confuze pe care le primesc, acestea devin deja învechite; iar dispozițiile lor privind viitorul nu pot avea sorți de izbândă, deoarece viitorul depinde de informații practice care încă nu sunt disponibile, nefiind create încă. Și, în sfârșit, în al patrulea rând, să ne amintim că statul înseamnă coerciție (aceasta este cea mai fundamentală caracteristică a sa) și, prin urmare, atunci când își impune dispozițiile cu forța în orice domeniu al societății, împiedică și

chiar blochează crearea și apariția tocmai acelei cunoașteri sau informații de care statul are nevoie disperată pentru a imprima o calitate coordonatoare dispozițiilor sale. Așa se explică marele paradox al intervenționismului etatist, deoarece invariabil tinde să producă rezultate opuse celor pe care intenționează să le obțină.[14] În mod tipic și la scară extinsă, vedem apariția malajustărilor și a lipsei de coordonare peste tot; acțiuni sistematic iresponsabile din partea autorităților (care nici măcar nu își dau seama cât de oarbe sunt cu privire la informațiile pe care nu le dețin și la costul real al deciziilor lor); resursele pe care autoritățile încearcă să le mobilizeze și să le controleze sunt marcate constant de raritate, penurie și o calitate slabă; manipularea informațiilor pentru a-și con-

[14] Apare astfel acest paradox de nerezolvat [al etatismului]: cu cât autoritatea guvernantă insistă mai mult cu planificarea sau controlul unei anumite sfere a vieții sociale, cu atât este mai puțin probabil să-și atingă obiectivele, întrucât nu poate obține informațiile necesare organizării și coordonării societății. De fapt, va provoca malajustări și distorsiuni noi și tot mai grave, în măsura în care utilizează efectiv coerciția și limitează capacitatea antreprenorială a oamenilor. Ibid., p. 58

solida poziția politică; și denaturarea principiilor esențiale ale statului de drept. De la izbucnirea pandemiei și mobilizarea statului pentru a o combate, am observat toate aceste fenomene, care au apărut inevitabil, unul după altul, înlănțuite. Și repet, aceste fenomene nu apar din malpraxisul autorităților publice, ci sunt congenitale unui sistem bazat pe utilizarea sistematică a coerciției cu scopul planificării și rezolvării unor probleme sociale.

De exemplu, recomand cititorilor să studieze, în lumina analizei teoretice pe care o discutăm cu privire la imposibilitatea etatismului, articolul „El libro blanco de la pandemia"[15] scris de José Manuel Romero și Oriol Güell. Această lucrare ilustrează, pas cu pas, practic toate neajunsurile și deficiențele etatismului, chiar dacă autorii, care sunt jurnaliști de profesie, cred cu naivitate că descrierea evenimentelor realizată de ei va servi pentru a preveni comiterea acelorași erori în viitor. Nu reușesc să înțeleagă că erorile acestea nu sunt în mod fundamental erori politice sau de management, ci sunt erori congenitale ale sistemului

[15] Publicat în diverse episoade în ziarul *El País*, June 14 și 21, 2020 [„Cartea albă a pandemiei" –n.tr.].

de stat ce presupune reglementare, planificare și coerciție care întotdeauna, într-un fel sau altul, declanșează aceleași efecte: lipsă de coordonare, ineficiență și nedreptate. Ca un exemplu printre multe altele, am putea cita cronologia evenimentelor pe care autorii le-au reconstituit perfect, și prețioasele săptămâni care s-au pierdut când, începând cu 13 februarie 2020, medicii de la spitalul public Arnau de Vilanova din Valencia au luptat fără succes pentru a obține autorizația pentru testare Covid-19 de la autoritățile regionale (și naționale) de sănătate. Testele urmau a fi făcute pe probele pe care le prelevaseră de la un pacient în vârstă de șaizeci și nouă de ani. Acesta murise având simptome ce au trezit suspiciuni privind o posibilă infectare cu Covid-19. Dar medicii s-au confruntat cu o realitate dură: agențiile centrale corespunzătoare de planificare a sănătății (Departamentul Sănătății din Madrid și ministerul regional al sănătății) au refuzat în mod repetat autorizarea testării, deoarece pacientul suspectat de infectare (care, multe săptămâni mai târziu, s-a dovedit că a murit de Covid-19) nu a întrunit condițiile stabilite de autorități mai devreme

(pe 24 ianuarie), și anume: să fi călătorit în Wuhan în cele paisprezece zile anterioare apariției simptomelor sau să fi fost în contact cu oameni diagnosticați pozitiv. Este evident că într-un sistem descentralizat de întreprindere liberă, în care creativitatea și inițiativa actorilor implicați nu ar fi fost restricționate, această eroare monumentală nu s-ar fi produs și am fi câștigat câteva săptămâni prețioase de informații privind virusul. Am fi știut că virusul circula deja liber în Spania și am fi putut afla despre măsurile preventive și modalitățile de combatere a pandemiei. (De exemplu, ar fi fost posibil să se anuleze, printre altele, demonstrațiile feministe din 8 martie.)

De asemenea, este demnă de menționat cartea remarcabilă a lui Mikel Buesa (pe care am citat-o deja[16]) în ceea ce privește prezentarea (în speci-

[16] Mikel Buesa, *Abuso de poder: El coronavirus en España. Incompetencia y fracaso en la gestión de la crisis*, op. cit. Cu toate acestea, profesorul Buesa atribuie erorile mai mult incompetenței decât sistemului în sine. Iar în partea finală a lucrării sale – o lucrare, de altfel, excelentă – practic singura propunere pe care o face (cu excepția celei referitoare la piața muncii) este suplimentarea politicilor guvernamentale active cu scopul îmbunătățirii modului în care sunt gestionate problemele și pentru a depăși criza (!). Asta fără

al la pagina 118 și următoarele) a litaniei de erori, discoordonări, acte de corupție, manipulare de informații, încălcări ale drepturilor și minciuni apărute natural și inevitabil, la diferite niveluri, în tentativa statului de a face față pandemiei. De exemplu, „ ... producătorii spanioli au interpretat în mod firesc ordinele de confiscare a consumabilelor medicale ca un atac asupra intereselor lor comerciale, iar rezultatul a fost sistarea producției și a importurilor" (p. 109) tocmai când era atât de urgentă protejarea sănătății medicilor și a personalului medical, care urmau să lucreze în fiecare zi fără măsurile de protecție necesare. De asemenea, sechestrările la vamă prin ordin al statului au condus la pierderea comenzilor a milioane de măști de protecție întrucât furnizorii în cauză au preferat să le trimită altor clienți, de teamă că guvernul ar putea confisca marfa (ibid.). A existat și cazul – unul dintre multele de acest fel – producătorului galician ale cărui materiale au fost blocate din ordinul statului într-un depozit, dar nimeni nu le-a revendicat (pp. 110-111). În plus, s-ar mai putea menționa și cazul companiilor spaniole spe-

a mai ține seama de interpretarea keynesistă greșită pe care o face crizei la p. 203.

cializate în fabricarea testelor PCR al căror stoc și producție au fost rechiziționate de stat și, în consecință, aceste companii nu au fost capabile să producă mai mult de 60.000 de teste PCR pe zi sau să satisfacă cererea internă și externă (p. 119). Iar acest lucru a fost agravat de blocajul creat de lipsa tampoanelor de bumbac pentru colectarea probelor, o problemă care ar fi putut fi rezolvată imediat dacă producătorilor spanioli li s-ar fi permis să funcționeze liber (p. 114). A existat o penurie extinsă care a dominat piața măștilor de protecție, a gelurilor de mână și mănușilor de nitril ca urmare a reglementărilor emise de stat și a impunerii de prețuri maxime, și toate acestea în lunile cu cea mai rapidă răspândire a virusului (p. 116).[17] Iar

[17] După cum se știe, prețurile maxime generează penurie, raritate și piață neagră. Atunci când apare o nevoie urgentă pentru un produs (de exemplu, măști), singura politică potrivită este atât liberalizarea prețurilor, astfel încât acestea să crească atât de mult cât este necesar cât și încurajarea producției la scară mare până când cererea crescută va fi fost satisfăcută și problema rezolvată. Experiența arată că prețurile revin foarte curând la nivelul lor anterior (și în orice caz, cu mult înainte ca intervenția guvernamentală să impulsioneze producția care – spre deosebire de ceea ce se întâmplă pe o piață liberă – ajunge invariabil

din cele 971 de milioane produse medicale diverse (măști, mănuși, halate, dispozitive de oxigenare, echipamente de diagnosticare etc.) achiziționate începând cu luna martie, doar 226 de milioane au fost distribuite efectiv până în septembrie 2020, în timp ce restul au lâncezit prin multe depozite (p. 118). Și lista continuă, ca într-un catalog nesfârșit, care amintește de ineficiențele sistematice specifice producției și distribuției în fosta Uniune Sovietică în secolul al XX-lea și care au dus la prăbușirea definitivă a regimului comunist începând cu anul 1989.[18] Și repet, totul s-a datorat nu

târziu, în cantități foarte mici și de o calitate foarte scăzută). Prin urmare, argumentul că prețurile mari nu sunt echitabile nu are sens, deoarece alternativa este mult mai rea: penurii mult mai prelungite, piețe negre și calitate scăzută. Pentru ca persoanele cele mai dezavantajate să poată achiziționa măști la un preț scăzut cât mai curând posibil, trebuie ca prețului să i se permită inițial să crească atât de mult cât o cere piața.

[18] La momentul când scriu aceste rânduri, toate aceste probleme pe care le-am menționat se pot observa în procesul lent și discoordonat de distribuție și administrare a vaccinurilor Covid-19 întregii populații. (Autoritățile publice monopolizează la fel de bine și acest process, excluzând complet inițiativa privată). Vezi Hans-Werner Sinn, "Europe's Vaccination De-

lipsei muncii, managementului sau chiar a bunei credințe din partea autorităților noastre, ci lipsei celor mai fundamentale cunoștințe de economie (și asta în ciuda faptului că există profesori de filosofie și chiar doctoranzi în economie în fruntea guvernului nostru.) Prin urmare, nu ar trebui să ne surprindă faptul că, într-un moment de maximă urgență și gravitate, ei au ales – așa cum fac întotdeauna autoritățile, întrucât acesta este tocmai rolul lor în cadrul statului – mijloacele constrângerii, reglementării, confiscării etc. în locul libertății antreprenoriale, producției și distribuției, și să împiedice, în loc să susțină, inițiativa privată și libertatea de a acționa a antreprenorilor.

2.2. Alte efecte colaterale ale etatismului, prevăzute de teorie

Dincolo de consecințele principale ale perturbărilor, discoordonării, acțiunilor iresponsabile și a lipsei calculului, etatismul vine la pachet cu o multitudine de efecte negative suplimentare, care

---

bacle," *Project Syndicate*, Jan. 18, 2021. [https://www.project-syndicate.org/commentary/europe-vaccine-scarcity-central-planning-by-hans-werner-sinn-2021-01]

sunt discutate și în capitolul 3 al cărții mele *Socialismul, calculul economic și funcția antreprenorială*.[19] O altă trăsătură a etatismului și a autorităților care îl alcătuiesc este încercarea de a exploata crizele – în acest caz, cea generată de pandemie – nu numai cu scopul menținerii puterii, ci (în mod deosebit) de a-și spori puterea și mai mult, angajându-se în propagandă politică, manipulare și inducere sistematică în eroare a cetățenilor.[20] Spre

[19] Jesús Huerta de Soto, *Socialism, Economic Calculation, and Entrepreneurship*, op. cit., pag. 62-77, [*Socialismul, calculul economic și funcția antreprenorială*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", 2012 – n.ed.]

[20] Orice sistem socialist va tinde să se scalde mai mult decât e cazul în *propagandă* politică, prin care invariabil va idealiza efectele comenzilor guvernamentale asupra procesului social, insistând în același timp că absența acestor intervenții ar produce consecințe foarte rele pentru societate. Inducerea sistematică în eroare a populației, denaturarea faptelor ... pentru a convinge publicul că arhitectura puterii este necesară și că ar trebui menținută și întărită etc. sunt toate semnele tipice ale efectului pervers și degradant pe care socialismul îl exercită asupra propriilor structuri sau agenții de guvernare. Jesús Huerta de Soto, *Socialismul, calculul economic și funcția antreprenorială*, op. cit., p. 68.

exemplu, când a izbucnit pandemia, autoritățile chineze au încercat inițial să escamoteze problema prin urmărirea și hărțuirea medicilor care au tras semnalul de alarmă. Mai târziu, autoritățile au lansat o campanie ostentativă de mușamalizare, lipsă de transparență și raportare a unei rate mai mici a deceselor, care a durat cel puțin până în prezent, de vreme ce la momentul apariției acestui text (ianuarie 2021), la mai bine de un an de la izbucnirea pandemiei, guvernul chinez încă nu a permis Comisiei internaționale constituită de Organizația Mondială a Sănătății (OMS) să intre în țară și să desfășoare o anchetă independentă asupra adevăratei cauze a pandemiei.

În ceea ce privește situația din Spania, lucrările citate atestă multiple minciuni care au fost răspândite în mod deliberat și sistematic sub formă de propagandă politică pentru manipularea și inducerea în eroare a cetățenilor, astfel încât aceștia să nu poată evalua costul real al managementului etatist al pandemiei. Dintre aceste minciuni, aș

Influența nefastă a guvernului se reflectă din nou în întrebarea tulburătoare care încheie miniseria *Cernobyl*, menționată mai devreme: „Care este costul minciunilor?"

dori să pomenesc câteva semnificative. În primul rând, numărul real al deceselor. (Potrivit lui Mikel Buesa, doar 56,4% au fost raportate dintr-un total de aproape 90.000 până în prezent – p. 76.). În al doilea rând, numărul total de persoane infectate (care, în funcție de stadiul pandemiei, este de cinci sau chiar zece ori mai mare față de numărul cazurilor raportate). Și, în al treilea rând, datele false, umflate cu 50%, pe care guvernul le-a furnizat în mod deliberat publicației *Financial Times* la sfârșitul lunii martie 2020, cu privire la numărul de teste PCR administrate (355.000 în loc de 235.000). Aceleași cifre au fost folosite mai târziu de către guvern, pentru a se mândri că Spania a fost una dintre țările cu cele mai multe teste efectuate (vezi, de exemplu, p. 113 din cartea lui Buesa).

Trebuie să avem în vedere faptul că statele în general și guvernele lor în special, întotdeauna vizează îndeplinirea obiectivelor lor într-o manieră *extensivă și voluntaristă.*[21] „Voluntaristă", deoarece se așteaptă să își îndeplinească scopurile propuse prin simpla voință coercitivă sub formă

[21] Ibid., p. 66.

de comenzi și reglementări. „Extensivă", deoarece realizarea obiectivelor urmărite este evaluată doar în funcție de parametrii cei mai ușor de măsurat – în acest caz, numărul deceselor, care, în mod curios, a fost subestimat cu aproape jumătate în statistica oficială, așa cum am văzut. Iar în privința coruperii legii și a justiției, un alt efect colateral tipic al socialismului,[22]_Buesa documentează în detaliu abuzul de putere și utilizarea incorectă și neconstituțională a stării de alertă, atunci când acțiunea adecvată ar fi fost declararea stării de urgență cu toate măsurile de precauție prevăzute de constituție împotriva controlului guvernamental. Astfel, atât „domnia legii", cât și conținutul fundamental al constituției au fost ignorate (Buesa, pp. 96-108 și 122).

Merită menționat în mod special întreg corul oamenilor de știință, al „experților" și intelectualilor care sunt dependenți de stat și complici ai acestuia. Aceștia depind de *establishmentul* politic și cariera le este dedicată fundamentării așa zis științifice a fiecărei decizii a acestuia. În acest fel, ei folosesc aureola științei pentru a dezarma

[22] Ibid., pag. 71-76.

societatea civilă și a o face neputincioasă. De fapt, „ingineria socială" sau socialismul științific este una dintre cele mai reprezentative și perverse manifestări ale etatismului, întrucât, pe de o parte, își propune să justifice ideea că experții, datorită nivelului lor presupus înalt de pregătire și cunoștințe, sunt îndreptățiți să ne conducă viața; și, pe de altă parte, își propune să blocheze orice obiecție sau opoziție prin simpla menționare a așa-zisului caracter științific al deciziilor luate. Pe scurt, guvernele ne fac să credem că, în virtutea presupusei cunoașteri mai mari și a superiorității intelectuale a consilierilor lor științifici în raport cu cetățenii obișnuiți, acestea au dreptul să modeleze societatea după bunul lor plac prin dispoziții coercitive. Altundeva,[23]_am scris despre litania erorilor declanșate de această „beție a puterii", care este alimentată de infatuarea fatală a „experților" și a tehnicienilor. La rândul său, originea acestei infatuări fatale se găsește într-o eroare fundamentală: credința că informațiile dispersate și practice pe care actorii procesului social le creează și le transmit în mod constant pot ajunge să fie cunoscute,

[23] Ibid., pag. 80-82.

articulate, stocate și analizate într-un mod centralizat prin mijloace științifice. Iar acest lucru este imposibil atât în teorie, cât și în practică.[24]

---

[24] Experții și autoritățile atribuie de regulă malajustările generate de intervenționism unei lipse de cooperare din partea cetățenilor, iar aceste malajustări devin pretext pentru a justifica ulterior noi doze de coerciție instituțională însoțite de o creștere progresivă, totalitaristă a puterii; această creștere a puterii, în prezența unei discoordonări crescânde, este de regulă acompaniată de șocuri sau schimbări bruște în politica publică, modificări radicale ale conținutului comenzilor sau ale aplicabilității lor sau și una și alta; și totul într-o zadarnică speranță că 'experimentarea' nesistematică a unor noi tipuri și grade de intervenționism va furniza soluția la problemele fără rezolvare avute în vedere. Poate că rușinosul episod al măștilor – nerecomandate inițial de experți, iar apoi, două luni mai târziu, considerate esențiale și declarate obligatorii chiar și în aer liber (!) – reprezintă o ilustrare perfectă a acestui argument. Vezi Jesús Huerta de Soto, *Socialismul, calculul economic și funcția antreprenorială*, op. cit., p. 64. Vezi, de asemenea, „Macron y la vacunación," *El país*, Sunday, Jan. 10, 2021, p. 10. În plus, aș putea menționa tragica discriminare pe care autoritățile publice au impus-o celor aflați în casele de bătrâni sau faptul că, în cele mai critice momente ale pandemiei, cel care decidea dacă pacienții grav bolnavi de Covid-19 vor trăi sau nu era adesea un funcționar public (un doctor la spitalul public).

2.3. Pandemiile: societatea liberă și economia de piață

Nu putem ști apriori modul în care o societate liberă, neaflată în hățurile coerciției sistematice a intervenției statului, ar face față unei pandemii la fel de severă precum cea actuală. Ca și acum, societatea ar simți cu siguranță un impact profund în domeniile sănătății și economiei. Cu toate acestea, reacția societății ar depinde în mod clar de creativitatea antreprenorială. Căutarea soluțiilor și eforturile depuse pentru a detecta și depăși problemele pe măsură ce apar ar fi eficientă în mod dinamic. Despre această forță a creativității antreprenoriale este mai cu seamă vorba, forță care nu ne permite să cunoaștem detaliile soluțiilor care ar fi adoptate, de vreme ce informația antreprenorială care încă nu a fost creată – din cauza coerciției monopoliste a statului – nu poate fi cunoscută în prezent; în același timp însă, aceeași forță a creativității antreprenoriale ne face încrezători că problemele vor putea fi identificate și rezolvate foarte ușor și eficient.[25] Cu alte cuvinte, așa cum

[25] Israel Kirzner, *Discovery and the Capitalist Process* (Chicago and London: University of Chicago Press,

rezultă din analiza noastră, problemele vor fi gestionate într-o manieră total opusă celei gestionate de către stat prin efortul combinat al politicienilor și birocraților săi, indiferent de buna credință și munca din spatele acestui efort. Și, deși nici nu ne putem imagina imensa varietate, bogăție și ingeniozitate care s-ar strânge pentru combaterea problemelor specifice unei pandemii într-o societate liberă, avem numeroase indicii așa încât să putem aproxima un astfel de scenariu.[26]

De exemplu, în loc de carantinarea totală și atotcuprinzătoare – și de blocajul economic forțat asociat cu aceasta – (care, nu trebuie să uităm, provine nesurprinzător din China comunistă), într-o societate liberă măsurile ar fi mult mai

---

1985), p. 168.

[26] De exemplu, folosirea centrelor de logistică și transport către China ale companiei private Inditex (în portofoliul căreia se află și brandul „Zara") a făcut posibilă aducerea în Spania în timp record a peste 35 de milioane de unități de echipament de protecție sanitară (împreună cu 1.200 de ventilatoare) care, dacă ar fost folosite canalele publice obișnuite, ar fi ajuns mult mai târziu și în stare mai proastă. De asemenea, restaurantul „Coque", care a primit două stele Michelin, a pregătit și livrat în Madrid mii de prânzuri pentru cei nevoiași și cei afectați de pandemie etc.

descentralizate, dezagregate și concentrate pe microgrupuri, cum ar fi închiderea selectivă a zonelor rezidențiale (private), a cartierelor, a clădirilor, a companiilor, a caselor de bătrâni etc. În loc de cenzura exercitată în săptămânile cheie de la începutul pandemiei (și hărțuirea celor care au dezvăluit-o), informațiile ar fi transmise liber și eficient, cu mare viteză. În loc de încetineala și stângăcia în monitorizarea, prin teste, a posibilelor cazuri, încă de la început antreprenorii și proprietarii de spitale, case de bătrâni, aeroporturi, stații, mijloace de transport etc. ar fi introdus imediat și cu o mare agilitate aceste teste, în propriul lor interes și în cel al clienților lor. Într-o societate liberă și o piață liberă, penuriile acute și blocajele nu ar apărea, cu excepția unor cazuri foarte izolate.

În ceea ce privește măștile de față, nu s-ar face recomandări împotriva utilizării lor (atunci când jumătate din lume le-a folosit deja cu rezultate bune) și nici nu ar fi impuse ulterior frenetic în fiecare situație. Ingeniozitatea antreprenorială s-ar concentra pe testarea, descoperirea și inovarea soluțiilor într-o manieră policentrică și competitivă și nu pe blocarea și înăbușirea unei mari

părți din potențialul creativ al umanității specifică planificării centralizat-monopoliste a statului, așa cum se întâmplă acum.[27] Este de prisos să mai menționez avantajul enorm al inițiativei individuale și al întreprinderii private și cât de diferit funcționează în ceea ce privește cercetarea și descoperirea remediilor și a vaccinurilor; chiar și în situația actuală, statele au fost obligate să apeleze la ele pentru a obține rapid aceste lucruri atunci când au dat piept cu eșecul răsunător al propriilor institute de cercetare (de altfel pretențioase și bine finanțate) în a oferi soluții eficiente și în timp util.[28] Același lucru s-ar putea spune cu privire la agilitatea și eficiența mult mai mare a rețelelor private de îngrijire a sănătății (companii de asigurări de sănătate, spitale private, instituții religioa-

[27] Vezi, printre multe altele, articolul clasic al lui F.A. Hayek, "Competition as a Discovery Procedure," în *New Studies in Philosophy, Politics, Economics, and the History of Ideas* (London: Routledge, 1978).

[28] Guvernele aplică în mod continuu un standard dublu și condamnă imediat orice eșec (oricât de mic) al sectorului privat, în timp ce văd eșecurile mult mai grave și mai flagrante ale sectorului public ca o dovadă definitivă că nu se cheltuiesc suficienți bani și că trebuie să extindem în continuare sectorul public și să creștem cheltuielile publice și impozitele.

se, fundații de tot felul etc.), care au posibilitatea suplimentară de a se extinde mult mai rapid și cu mult mai multă flexibilitate în perioade de criză (ca exemplu, să ne reamintim că, în Spania, în mod surprinzător, aproape 80% din funcționarii publici înșiși – inclusiv vicepreședintele guvernului de coloratură socialistă – preferă sectorul privat de sănătate, în timp ce concetățenilor lor li se refuză pe nedrept această alegere; dar chiar și așa, cel puțin 25% dintre aceștia fac sacrificiul de a plăti costul suplimentar al unei politici private de îngrijire a sănătății.) Și așa mai departe...[29]

[29] Evident că acele autorități publice care, relativ vorbind, au intervenit și și-au constrâns o idee mai puțin cetățenii (precum în Hong Kong, Coreea de Sud, Singapore sau, mai aproape de noi, comunitatea autonomă din Madrid) nu au reușit să scape în totalitate de problemele de nerezolvat ale intervenționismului de stat, dar au avut tendința – comparativ – de a obține rezultate mai bune. Prin urmare, aceasta este o altă probă sau ilustrare de adăugat celor deja menționate în textul principal. De altfel, se spune în mod popular că „jumătate din Spania se dedică reglementării, inspectării și amendării celeilalte jumătăți", și există mult adevăr în această vorbă. Așadar, izolarea și încetinirea radicală a activității a avut cel puțin un efect pozitiv, anume tocmai faptul că societatea civilă s-a putut elibera măcar parțial de acea presiune, pentru câteva luni.

2.4. Servilismul și obediența cetățenilor

Pentru a încheia această secțiune, ar fi de bun augur să întrebăm de ce, în ciuda tuturor inadecvărilor, insuficiențelor și contradicțiilor inerente managementului de stat care au fost expuse de analiza economică,[30] cei mai mulți dintre cetățeni, amăgiți de politicienii și autoritățile lor publice, continuă să-i asculte disciplinați și resemnați. Când „Discursul despre servitutea voluntară" a apărut în 1574, Etienne de la Boétie[31] a identificat patru fac-

[30] Nu am menționat în textul principal contribuțiile Școlii Alegerii Publice (engl. *Public Choice School*), care capătă prestigiu elaborând o teorie a eșecurilor managementului public democratic (cu precădere efectele ignoranței raționale a alegătorilor, rolul pervers al grupurilor de interese speciale privilegiate, miopia și gândirea pe termen scurt specifice activității guvernamentale și natura megalomanică și ineficientă a birocrațiilor) începând cu anii 1980 (când principalul arhitect-pionier al școlii, James M. Buchanan, a câștigat Premiul Nobel pentru economie, în 1986). Contribuțiile principale ale acestei școli se aplică direct aici. (Vezi de asemenea bibliografia pe care o citez în nota 27 la pagina 93 a cărții mele *Socialismul, calculul economic și funcția antreprenorială*, op. cit.)

[31] Vezi, printre alte ediții, *The Politics of Obedience: The Discourse of Voluntary Servitude* (Auburn AL: Mises Institute, 2002). Diverse ediții sunt disponibi-

tori ce explică servilismul cetățenilor în fața conducătorilor și autorităților, iar acești factori sunt pe de-a întregul relevanți chiar și astăzi: obiceiul supunerii, care, deși de origine tribală și specific instituției familiei, este extrapolat la întreaga societate; permanenta auto-prezentare a spectrului politic ca purtător al unui semn „divin" (în trecut, alegerea divină; astăzi, suveranitatea populară și sprijinul democratic) care ar legitima așa-zisa obligație de supunere; perpetua dezvoltare a unui clase extinse de partizani (în trecut, membri Gărzii Pretoriene; astăzi, experți, funcționari de stat etc.) a căror subzistență depinde de sistemul politic pe care îl întreține și susține, și în spatele căruia își regrupează forțele; pe scurt, câștigarea sprijinului popular printr-o politică neîntreruptă de acordare de subvenții (în trecut, salarii și premii; astăzi, spre exemplu, beneficiile unei ipocrizii denumite „stat asistențial"), care fac ca cetățenii să depindă progresiv și ireversibil de sistemul politic. Dacă adăugăm la asta teama (provocată chiar de către stat) ce determină oamenii să apeleze la autorități

---

le și în limba spaniolă, spre exemplu cea a lui Pedro Lomba, publicată la Madrid în septembrie 2019 de Editorial Trotta.

pentru a face ceva, mai ales în vremuri de criză severă (războaie, pandemii), putem înțelege cum comportamentul slugarnic al cetățenilor a luat amploare și s-a consolidat, cu precădere în astfel de situații. Însă imediat ce analizăm situația mai amănunțit, dintr-un punct de vedere teoretic sau filozofic, devine limpede faptul că autoritatea specială cu care este învestit statul nu are legitimitate morală și etică. Mulți au arătat că acest lucru este adevărat, inclusiv Michael Huemer în cartea sa *Problema autorității politice.*[32] Evident, nu putem să aprofundăm aici această gravă problemă care se află fără îndoială la rădăcina principalelor crize sociale din timpul nostru (și, într-un anumit sens, din toate timpurile). Cu toate acestea, în contextul analizei noastre economice a pandemiilor, ceea ce putem confirma este că există un „virus" chiar mai letal decât cel care a declanșat pandemia actuală și nu este altul decât etatismul „care infectează

[32] Michael Huemer, *The Problem of Political Authority: An Examination of the Right to Coerce and the Duty to Obey*. (New York: Palgrave Macmillan, 2013). Subtitlul este chiar incitant.

sufletul omului și care s-a răspândit la nivelul întregii societăți".[33]

[33] Jesús Huerta de Soto, „Il virus più letale," *Il Giornale*, Milan, May 14, 2020, pp. 1 și 24. În engleză, „The State: The Deadliest Virus," *Mises Wire*, Mises Institute, June 24, 2020. [https://mises.org/wire/state-deadliest-virus] Versiunea spaniolă, care a apărut după cea italiană, "El virus más letal," *Procesos de Mercado* 17, no. 1 (Spring 2020): 439-441. [n.tr.: vezi, de asemenea, versiunea în limba română „Virusul cel mai letal", apărută în 10 mai 2020 pe site-ul Institutului Luwig von Mises România, disponibil la https://mises.ro/opinii/virusul-cel-mai-letal/]

3

Pandemia ca pretext pentru o absență tot mai acută a controlului fiscal și monetar asupra guvernelor și a băncilor centrale

3.1. Eficiența dinamică ca o condiție necesară și suficientă pentru redresarea economică de după pandemie

Orice economie afectată de o pandemie necesită un anumit cadru instituțional care, la început, permite economiei să se adapteze noilor circumstanțe la cel mai mic cost posibil și, odată depășită pandemia, să înceapă o redresare sănătoasă și durabilă. În prima parte a acestei lucrări, am luat în considerare posibilele efecte structurale care ar putea rezulta dintr-o pandemie pe termen scurt, mediu și, în cele din

urmă, pe termen lung și rolul pe care creșterea naturală a incertitudinii (cauzată de pandemie) îl joacă inițial în creșterea cererii de bani și a puterii lor de cumpărare. În contextul carantinării (sectoriale sau generale) în care activitatea productivă este oprită temporar, este deosebit de important ca aceasta să fie însoțită de o scădere a cererii, pentru a elibera bunuri de consum și servicii astfel încât toți oamenii care sunt obligați să-și suspende activitatea productivă sau munca, să poată continua să consume cantitatea minimă de care au nevoie. Cu alte cuvinte, creșterea deținerilor monetare și scăderea prețurilor nominale facilitează adaptarea consumatorilor și agenților economici la situații dificile și, în același timp, le permite tuturor să reacționeze rapid odată ce pot anticipa finalul pandemiei și că încrederea începe să revină. În orice caz, economia trebuie să fie „eficientă dinamic"[34] pentru a descoperi oportunitățile care încep să apară și a crea contextul necesar pen-

[34] Jesús Huerta de Soto, „The Theory of Dynamic Efficiency," în *The Theory of Dynamic Efficiency* (London and New York: Routledge, 2009), pag. 1-30 [*Teoria eficienței dinamice* (Iași, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza, 2011) –n.ed.].

tru a nu le rata, așa încât redresarea să demareze. Condițiile necesare eficienței dinamice sunt furnizate de tot ceea ce permite și facilitează exercitarea liberă (atât creativă cât și coordinativă) a activității antreprenoriale de către toți agenții economici. Scopul este ca aceștia să poată canaliza resursele economice disponibile către proiecte de investiții noi, profitabile și sustenabile axate pe producția de bunuri și servicii care satisfac nevoile cetățenilor și care sunt solicitate independent de aceștia pe termen scurt, mediu și lung. Într-un mediu precum cel actual, al economiilor puternic controlate, procesul prin care se formează și se stabilesc prețurile specifice sistemului de întreprindere liberă, trebuie să funcționeze fără piedici și cu agilitate. Pentru ca acest lucru să se întâmple, trebuie să liberalizăm piețele cât mai mult posibil, în special piața forței de muncă și a altor factori de producție, eliminând toate reglementările care fac economia rigidă. În plus, este esențial ca sectorul public să nu risipească resursele de care companiile și agenții economici au nevoie primordial, pentru a face față ravagiilor pandemiei și a supraviețui, iar, mai târziu, când lucrurile se

îmbunătățesc, pentru a folosi toate economisirile și resursele inactive disponibile cu scopul redresării economice. Prin urmare, este imperios necesar să acționăm în sensul unei reduceri generale a taxelor care lasă cât mai multe resurse posibil în buzunarele cetățenilor și, mai presus de toate, în sensul unei scăderi cât mai mult posibil a oricărei taxe pe profiturile antreprenoriale și acumularea de capital. Trebuie să ne amintim că profiturile sunt semnalul fundamental care îi ghidează pe antreprenori în munca lor indispensabilă, creativă și coordonatoare. Profiturile îi canalizează spre detectarea, realizarea și finalizarea proiectelor de investiții profitabile și sustenabile care generează locuri de muncă stabile. Și este necesar să promovăm (mai degrabă decât să pedepsim fiscal) acumularea de capital, dacă dorim să aducem beneficii claselor muncitoare și, în special, celor mai vulnerabili. Acest lucru se datorează faptului că salariile pe care muncitorii le câștigă sunt determinate în cele din urmă de productivitatea lor. Aceasta va fi mai mare cu cât și volumul de capital pe cap de locuitor va fi mai mare, în sensul bunurilor de capital puse la dispoziția munci-

torilor de către antreprenori, într-o cantitate și o complexitate tehnologică tot mai mari. În ceea ce privește piața muncii, trebuie să evităm orice fel de reglementare care scade oferta, mobilitatea și disponibilitatea deplină a forței de muncă pentru a reveni rapid și fără probleme pe piața muncii, în noi proiecte de investiții. Prin urmare, următoarele lucruri sunt deosebit de dăunătoare: impunerea salariilor minime; rigidizarea și sindicalizarea relațiilor de muncă în cadrul companiilor; obstrucționarea și, în special, interzicerea legală a concedierii; și crearea de subvenții și granturi (sub formă de planuri temporare de ajustare a forței de muncă, indemnizații de șomaj și programe de venit minim garantat). Combinația dintre acestea poate descuraja oamenii de la căutarea unui loc de muncă și dorința de a găsi un loc de muncă, dacă devine evident că pentru mulți, alegerea mai avantajoasă este să trăiască din subvenții, să participe la economia subterană și să evite să lucreze oficial.[35] Toate aceste măsuri și reforme structurale trebuie să fie însoțite de reforma necesară a sta-

[35] Vezi, de asemenea, comentariile pe aceeași temă în Jesús Huerta de Soto, *Moneda, creditul bancar și ciclurile economice*, op. cit., pag. 453-455.

tului asistențial. Trebuie să dăm înapoi societății civile responsabilitatea pensiilor, asistenței medicale și educației, permițându-le celor care doresc să-și externalizeze beneficiile către sectorul privat prin deducerea fiscală corespunzătoare, să o facă. (Așa cum am subliniat în ultima secțiune, în fiecare an, aproape 80% din milioanele de funcționari publici spanioli aleg voluntar serviciile private de sănătate. Trebuie să existe un motiv pentru asta...)

Așadar, este destul de clar care e cea mai adecvată abordare de politică economică sau foaie de parcurs pentru a face față unei pandemii și, mai ales, pentru a te redresa. Unele dintre principiile sale esențiale sunt cunoscute pe scară largă. Altele sunt un „secret știut de toată lumea", în special pentru toți cei care cad în capcana încurajării demagogiei populiste, prin crearea de așteptări false și imposibil de atins în rândul unei populații atât de înspăimântate și dezorientate în mod firesc în timpul unei pandemii.[36]

---

[36] Vezi, spre exemplu, Philipp Bagus, José Antonio Peña Ramos și Antonio Sánchez Bayón, „Covid-19 and the Political Economy of Mass Hysteria", *International Journal of Environmental Research and Public Health* 18, no. 4 (2021): 1376.

3.2. Efectul contraproductiv al politicilor monetare ultra-laxe din anii anteriori pandemiei

Să ne concentrăm acum asupra pandemiei actuale Covid-19, pe care am analizat-o și pe care am folosit-o ca exemplu principal în această lucrare. Am putea evidenția o particularitate foarte sugestivă care condiționează și afectează evoluția economică viitoare a pandemiei mai drastic decât ar fi cazul. De fapt, această pandemie a apărut și s-a răspândit în întreaga lume începând cu anul 2020, într-un context în care băncile centrale din întreaga lume porniseră deja o politică monetară extrem de laxă, cu rate de dobândă zero sau chiar negative și injecții monetare care, date fiind gradul de intensitate, răspândirea și prezența elementului de coordonare internațională a lor, nu pot fi comparate cu nimic până acum în istoria economică a omenirii. Această politică ultra-laxă a fost adoptată cu multe luni sau chiar cu ani înainte ca pandemia să apară, iar băncile centrale au folosit-o mai întâi cu titlul de ajutor pentru redresarea emergentă de după Marea Recesiune din 2008 și, mai târziu, sub pretextul presupuselor sau realelor incertitudini care apar invariabil din când în când

(protecționismul populist al lui Trump, Brexit-ul etc.).

În articolul meu despre „Japonizarea Uniunii Europene”,[37] explic cum politicile monetare extrem de laxe implementate de băncile centrale înainte de apariția pandemiei, au avut un efect contraproductiv. Pe de o parte, în mod evident, nu au reușit să crească prețurile cu 2%. Într-adevăr, injectarea masivă de bani a fost în mare măsură neutralizată, într-un mediu dominat de o mare rigiditate și incertitudine instituțională, acompaniată de o creștere pe scară largă a cererii de bani la nivelul agenților economici, și în care costul de oportunitate al deținerilor monetare a fost redus la zero. Mai mult, oportunitățile pentru investiții sustenabile nu se relevă într-un mediu consecvent supus reglementărilor și intervenționismului economic care subminează așteptările privind profiturile și împiedică redobândirea totală a încrederii

[37] Jesús Huerta de Soto, „The Japanization of the European Union,” Mises Wire, Mises Institute, Dec. 11, 2019, op. cit. De asemenea, „teorema imposibilității socialismului” este total aplicabilă și băncilor centrale, după cum este demonstrat în Jesús Huerta de Soto, Money, Bank Credit, and Economic Cycles, op. cit., pag. 647-675.

pierdute începând cu Marea Recesiune din 2008.

Ca urmare, procesul (necesar) de corectare a tuturor erorilor investiționale, comise în anii de boom și expansiune a creditului anteriori anului 2008, nu a mai fost posibil. Pe de altă parte, în momentul în care băncile centrale și-au lansat politicile de injecții monetare masive, relaxare cantitativă și rate ale dobânzii zero, au eliminat *ipso facto* orice stimulente pe care diferitele guverne (din Spania, Italia, Franța etc.) le-ar fi putut avea să creeze prin intermediul reformelor economice (ce țin de reglementare și cadrul instituțional), un mediu caracterizat prin încredere, în care antreprenorii sunt scutiți de restricții și obstacole inutile, în care aceștia își pot pune creativitatea la lucru și pot realiza investiții pe termen lung care să ofere locuri de muncă durabile. Într-adevăr, ce guvern își va asuma acest mare cost politic, de a-și pune conturile pe baze sănătoase și de a liberaliza piața muncii dacă, *de facto*, indiferent de deficitul generat, banca centrală îl va finanța direct sau indirect și la cost zero – adică prin completa monetizare a sa? De exemplu, Banca Centrală Europeană deține deja aproape o treime din datoria suverană emisă

de statele membre ale zonei euro. În momentul în care și-a lansat politica de cumpărare nediscriminatorie a acestei datorii, a suspendat întregul proces de reformă economică și instituțională de care statele membre aveau nevoie cu disperare. Concluzia care reiese din teoria economică nu ar putea fi mai clară: într-un context de mare rigiditate instituțională și intervenționism economic, politicile monetare ultra-relaxate servesc doar menținerii pe termen nelimitat a rigidității și letargiei economiilor afectate și la creșterea gradului de îndatorare a sectoarelor publice respective până la un nivel foarte greu de susținut.

3.3. Reacția băncilor centrale la izbucnirea neașteptată a pandemiei

Așadar, izbucnirea pandemiei de Covid-19 în mod neașteptat în ianuarie 2020 se întâmplă în aceste circumstanțe economice foarte îngrijorătoare, în care bancherii centrali își epuizaseră practic întregul arsenal de instrumente neconvenționale, ultra-laxe de politică monetară. Reacția autorităților monetare a fost pur și simplu aceeași: au accelerat și mai mult injecțiile monetare. Pentru a face acest

lucru, și-au extins programele de cumpărare de active financiare (iar prețul, spre deliciul investitorilor mari, precum fondurile mutuale, fondurile speculative etc., a crescut continuu și, în acest fel, băncile centrale au mărit averile câtorva persoane, în timp ce economia majorității cetățenilor se contractă și intră în recesiune). În plus, noii bani sunt *de facto* distribuiți din ce în ce mai mult prin granturi directe și subvenții finanțate prin deficit public monetizat, astfel încât o mare parte din banii nou creați încep deja să ajungă direct în buzunarele oamenilor. Cu toate acestea, știm încă din 1752, când a explicat Hume,[38] că simpla distribuție egală a unităților monetare între cetățeni nu are

[38] David Hume, „Of Money", in Essays Moral, Political, and Literary, ed. E.F. Miller (Indianapolis: Liberty Classics, 1985), pag. 281 și următoarele. Hume afirmă în mod expres că, dacă printr-o minune oarecare fiecare persoană din Marea Britanie s-ar trezi într-o dimineață cu cinci lire în plus în buzunar, singurul efect real ar fi o scădere a puterii de cumpărare a banilor (adică o creștere nominală a prețurilor), întrucât capacitatea productivă a Regatului Unit ar rămâne neschimbată (p. 299). Cu faimoasa sa sintagmă „bani din elicopter", Friedman pur și simplu a copiat și modernizat acest exemplu, ce aparține lui Hume (fără a-l cita).

niciun efect real.[39] Din acest motiv, autoritățile monetare nu doresc nici măcar să audă despre celebra sintagmă „bani din elicopter" a lui Friedman ca instrument al politicii lor monetare, deoarece aceasta din urmă produce creștere economică aparent doar atunci când numai câteva sectoare, companii și agenți economici primesc inițial noii bani. Iar aceste efecte sunt însoțite de toate efectele colaterale ale creșterii inegalității în distribuția veniturilor realizată în favoarea unui grup mic. (Am menționat acest grup în legătură cu efectele politicilor de relaxare cantitativă ca factor determinant în îmbogățirea actorilor de pe piețele financiare). În orice caz, este cert faptul că, mai devreme sau mai târziu, și în măsura în care nu

[39] Mervyn King însuși, fost guvernator al Băncii centrale a Angliei, nu a avut de ales în cele din urmă decât să recunoască următoarele: „Narațiunea predominantă ne spune că mixul dintre stimulente fiscale și monetare a fost un succes împotriva pandemiei dar, la acest moment, nu prea văd beneficiile acestui activism al băncilor centrale. Zile întregi m-am certat cu soția mea dacă este sau nu timpul să luăm cina la restaurantul nostru preferat: evoluția situației nu se va schimba, deoarece ratele dobânzilor continuă să scadă." El País, Madrid, duminică, 17 ianuarie 2021, p. 38.

sunt sterilizați de băncile private[40] și de sectoarele antreprenoriale nemotivate, noii bani vor ajunge în buzunarele consumatorilor și vor genera presiuni inflaționiste, odată cu instalarea efectului Hume, adică al unei pierderi inexorabile a puterii de cumpărare a unității monetare. Și acest efect va deveni din ce în ce mai evident pe măsură ce incertitudinea cu care se confruntă economia este depășită treptat, iar indivizii nu mai simt nevoia să păstreze deținerile monetare atât de mari sau sunt pur și simplu obligați să cheltuiască banii pe care îi primesc ca o formă de subvenție pentru a subzista, în timp ce ei sunt șomeri și nu pot produce. În orice caz, totul converge către o singură direcție: o cerere monetară în creștere suprapusă peste o producție în scădere din cauza pandemiei duce inevitabil la o creștere a prețurilor.[41] Și

[40] Relația dintre autoritățile monetare și băncile private este „schizofrenică": Autoritățile monetare varsă lichidități în băncile private cu scopul ca acestea să crească împrumuturile, dar le amenință în mod constant cu noi reglementări privind capitalul și cu monitorizarea atentă a modului în care își aleg debitorii.

[41] Vezi, printre altele, Michael D. Bordo and Mickey D. Levy, „The Short March Back to Inflation", The Wall Street Journal, February 4, 2021, p. A17.

tocmai asta a început deja să apară pe măsură ce scriu aceste rânduri (ianuarie 2021). De exemplu, prețul produselor agricole a continuat să crească și a atins cel mai înalt nivel din ultimii trei ani. Taxele de transport și prețurile multor materii prime (minerale, petrol, gaze naturale etc.) au crescut, de asemenea, atingând chiar recorduri...

3.4. Băncile Centrale au ajuns într-o fundătură

Concluzia este cât se poate de evidentă. Băncile centrale au ajuns cu adevărat într-o fundătură. Dacă încearcă să iasă din această situație continuând și mai vârtos politica de expansiune monetară și monetizare a unui deficit public în continuă creștere, riscă să provoace o criză gravă a datoriei publice și a inflației. Dar dacă, de teamă de a nu trece de la un scenariu pre-pandemic de „japonizare" la unul post-pandemic de „venezuelizare", își opresc politica monetară ultra-laxă, atunci supraevaluarea de pe piețele obligațiunilor de stat va deveni imediat clară, făcând loc unei grave crize financiare și recesiuni economice care vor fi pe cât de dureroase, pe atât de sănătoase pe termen mediu și lung. De fapt, așa cum arată „teorema

imposibilității socialismului", băncile centrale (adevărate agenții de planificare centrală financiară) nu pot determina întotdeauna corect cea mai potrivită politică monetară.

Este foarte util, în situația extrem de dificilă pe care este evident că o traversăm acum, să fim atenți la reacțiile și recomandările tot mai îngrijorătoare și tulburătoare (aș spune chiar „isterice") venite de la investitori, „experți", savanți sau chiar de la cele mai renumite autorități economice și monetare.

De exemplu, articole și comentarii noi care apar în mod continuu (în special în ziarele de culoare roz somon, începând cu *Financial Times*) tind invariabil să liniștească piețele și să transmită mesajul că ratele zero (și chiar negative) ale dobânzii vor predomina mulți ani de acum înainte; iar asta deoarece băncile centrale nu se vor abate de la politicile lor monetare ultra-laxe și, astfel, investitorii se pot relaxa continuând să se îmbogățească prin tranzacții pe piețele de obligațiuni. Bancherii centrali, la rândul lor, anunță cu exces de precauție o revizuire a țintelor lor de inflație în sensul flexibilizării lor (evident în direcție ascendentă). Pretex-

tul oferit este că o inflație în creștere va compensa anii în care nu au putut să atingă aceste rate. Pe de altă parte, în felul acesta autoritățile monetare scuză absența măsurilor de control monetar, deși inflația crește vertiginos.[42] Alți consilieri ai autorităților monetare propun chiar abandonarea țintei de inflație și aderarea la o anumită curbă a ratelor scăzute ale dobânzii (adică rate zero sau chiar negative pentru mulți ani, efectuându-se pentru acest lucru toate operațiunile de piață monetară necesare). Și toate acestea sunt aplaudate de reprezentanții așa-numitei „Teorii monetare moderne" care, în ciuda numelui său, nu este nici modernă, nici monetară. Este pur și simplu un talmeș-balmeș al vechilor practici keynesiene și mercantiliste, specifice mai curând utopiștilor visători ai secolelor trecute (de vreme ce susțin că deficitul este irelevant deoarece poate fi finanțat la nesfârșit prin emiterea de datorie și monetizarea acesteia) decât a adevăraților teoreticieni ai economiei; această teorie face ravagii în rândul

[42] Adoptarea acestei politici ar tensiona atât de tare administrarea monedei euro, încât ar putea conduce foarte bine la dispariția ei.

autorităților noastre economice și monetare.[43] Acum ajungem la ultima dintre „ideile strălucite", una care devine din ce în ce mai populară: anularea datoriei publice achiziționate de băncile centrale (care, după cum am văzut, se ridică deja la aproape o treime din total).

În primul rând, numărul tot mai mare al celor care sunt în favoarea anulării datoriei este evident o probă că lucrurile merg în această direcție. Altminteri, în măsura în care – așa cum afirmă ei – băncile centrale vor răscumpăra întotdeauna la rată de dobândă zero datoriile emise, pe măsura ce ajung la termen, anularea nu ar fi necesară. Simplul fapt că oamenii o solicită tocmai acum dezvăluie anxietatea lor în fața unei foarte posibile creșteri a inflației și teama că piețele cu venituri fixe se vor prăbuși, iar ratele dobânzilor vor crește.

[43] Vezi, spre exemplu, Patrick Newman, „Modern Monetary Theory: An Austrian Interpretation of Recrudescent Keynesianism," Atlantic Economic Journal, no. 48 (2020), pag. 23-31, dar și articolele critice ale lui Mark Skousen și Gordon L. Brady publicate în același număr al jurnalului. Printre fanii teoriei monetare moderne se află și Mario Draghi însuși: vezi, spre pildă, „Las claves del plan Draghi" [Punctele cheie ale Planului Draghi] pentru salvarea Italiei, ABC, February 4, 2021, p. 30.

În astfel de circumstanțe, ei consideră că este esențial ca presiunea asupra guvernelor risipitoare să fie redusă printr-o anulare a datoriei, ceea ce ar însemna diminuarea cu aproape o treime din totalul datoriei emise de guvernele respective. O astfel de anulare se presupune că ar fi dăunătoare doar instituției băncii centrale, o instituție abstractă și ruptă de realitățile majorității populare. Dar lucrurile nu sunt atât de simple pe cât par. Dacă s-ar proceda la o anulare precum cea solicitată acum, ar deveni evidente următoarele: în primul rând, bancherii centrali s-au limitat la a crea bani și a-i injecta în sistem prin intermediul piețelor financiare, făcând astfel câțiva oameni exorbitant de bogați fără a obține vreun efect semnificativ, real, pe termen lung (cu excepția reducerii artificiale a ratelor dobânzii și distrugerea simultană a alocării eficiente a resurselor productive).[44]

[44] Este o adevărată tragedie faptul că experții, politicienii și cetățenii au uitat că rata dobânzii este prețul bunurilor prezente în termeni de bunuri viitoare, cel mai important dintre toate prețurile (și, prin urmare, este cel mai important ca acesta – dintre toate prețurile – să fie stabilit de piața liberă), și nu poate fi manipulat fără consecințe de către guverne și bănci centrale, fără a bloca calculul economic și alocarea

În al doilea rând, revolta populară împotriva acestei politici ar fi atât de mare, dacă această anulare ar avea loc, încât băncile centrale nu doar că și-ar pierde toată credibilitatea[45], ci și posibilitatea de a-și continua în viitor politicile de achiziții pe piața monetară (relaxare cantitativă). În aceste circumstanțe, bancherii centrali ar fi obligați să se limiteze la a oferi injecții monetare direct în buzunarele cetățenilor (situație descrisă de Friedman prin sintagma „bani de elicopter"). Acestea ar fi singurele injecții „echitabile" din perspectiva efectelor lor asupra distribuției veniturilor. Totuși, din moment ce ele nu ar presupune efecte expan-

intertemporală corectă a resurselor productive.

[45] Printre alte motive, pentru că, fără active disponibile la vânzare (din cauza anulării), băncile centrale nu ar putea extrage rezerve din sistem dacă o creștere a inflației ar impune asta pe viitor. Numai în contextul unei tranziții irevocabile către un sistem bancar cu rezerve 100%, precum cel pe care îl propun în capitolul 9 din cartea mea *Moneda, creditul bancar și ciclurile economice* (op. cit., pag. 791 și următoarele) are sens să anulăm datoria publică din mâinile băncii centrale. Asta pentru a o împiedica să devină proprietara unei părți semnificative a economiei reale atunci când, așa cum sugerez, datoria este schimbată pe activele bancare care acum compensează depozitele la vedere.

sioniste reale, observabile pe termen scurt, asta înseamnă a pune capăt capacității băncilor centrale de a influența pe viitor economiile în mod perceptibil *via* instrumentul politicii monetare.

În acest context, singura recomandare inteligentă care poate fi oferită investitorilor este ca aceștia să-și vândă toate activele cu venit fix cât mai curând posibil. Motivul este că nu se știe cât timp vor mai menține băncile centrale în mod artificial prețurile acestor titluri mai mari decât au fost vreodată în istorie. De fapt, există dovezi mai mult decât suficiente că cei mai alerți investitori, precum fondurile speculative și altele asemenea, prin utilizarea instrumentelor derivative și a altor tehnici sofisticate, pariază deja pe colapsul piețelor cu venit fix; iar asta în timp ce, oficial, continuă să împrăștie mesaje și recomandări liniștitoare către presă prin intermediul celor mai prestigioși comentatori.[46] Desigur, acest lucru nu ar trebui să ne mire, deoarece ei doresc să iasă de

[46] Vezi, de exemplu, litania de comentarii și recomandări privind politica monetară și fiscală ale renumitului Martin Wolf din Financial Times sau ale lui Paul Krugman însuși, în suplimentul financiar al revistei El País. Rar trece o săptămână fără ca ei să recomande noi injecții monetare și cheltuieli publice.

pe pieţele datoriilor fără a fi observaţi şi cu cel mai mare câştig posibil.

3.5. „Piesa de rezistenţă": cheltuielile publice

Şi acum ajungem la ultima reţetă considerată esenţială pentru depăşirea crizei provocate de pandemie şi revenirea la normalitate: luaţi-vă gândul de la a pune pe o bază sănătoasă resursele publice sau de la a estompa cheltuielile publice neproductive realizate cu acestea. Luaţi-vă gândul de la a reduce presiunea fiscală sau de la a mai reduce povara birocraţiei şi a reglementărilor asupra antreprenorilor, astfel încât aceştia să-şi recapete încrederea şi să se lanseze în investiţii noi. Uitaţi de toate acestea; se cere exact opusul: trebuie să ne bazăm cât mai mult posibil pe politica fiscală şi să creştem şi mai mult cheltuielile publice – în mod disproporţionat – deşi, ni se spune, ar trebui să se acorde prioritate investiţiilor în mediu, digitalizare şi infrastructură. Dar această nouă agonie a politicii fiscale este prociclică şi tulburător de contraproductivă. De exemplu, până în această vară (2021), când începe să sosească „mana" de 140 de miliarde de euro nerambursabili furnizaţi

Spaniei de către Uniunea Europeană (dintr-un program total de 750 de miliarde organizat de autoritățile UE și extins la 1,85 trilioane în împrumuturi), este mai mult ca probabil ca economiile Spaniei și ale celorlalte țări UE să își revină deja de la sine. Prin urmare, aceste fonduri vor absorbi și deturna resurse rare, esențiale sectorului privat pentru a iniția și finaliza proiectele de investiții cu adevărat profitabile. Aceste proiecte, prin ele însele și fără ajutor public, pot genera o rată a ocupării mare și sustenabilă pe termen scurt, mediu și lung. Asemenea locuri de muncă diferă izbitor de cele generate de deciziile politice, invariabil instabile și care presupun cheltuieli publice de consum, chiar dacă pe proiecte grandioase de ecologie și „tranziție" digitală. Și nici nu trebuie să pomenim de ineficiența inerentă a sectorului public atunci când vine vorba de direcționarea resurselor primite și inevitabila politizare a distribuției acestora, care este întotdeauna foarte vulnerabilă în fața celor care urmăresc beneficiile și menținerea sistemului de prăduire politică. Cu toții ne amintim, spre pildă, de eșecul abisal al „Planului E", care a presupus creșterea cheltuielilor publice și a fost

promovat de administrația socialistă a lui Zapatero pentru a face față Marii Recesiuni din 2008. Ne amintim, de asemenea, de eșecul regretabil al politicii fiscale japoneze de creșteri mari ale cheltuielilor publice, care nu a avut alt efect vizibil decât acela de a transforma Japonia în cea mai îndatorată țară din lume. Pe scurt, istoria se repetă iar și iar.

Concluzie

Nu există scurtături miraculoase pentru a depăși o criză de o asemenea gravitate precum cea cauzată de actuala pandemie. Iar asta în ciuda faptului că guvernele și autoritățile monetare se străduiesc să se prezinte cetățenilor drept „salvatorii" lor indispensabili, prin toate încercările frenetice și eforturile lor de a face lucruri aparent benefice; în ciuda faptului că toate aceste autorități își ascund în mod sistematic incapacitatea inerentă (așa cum a demonstrat școala austriacă) de a-și atinge obiectivele și de a obține informațiile de care au nevoie pentru a imprima comenzilor lor o calitate coordinativă; în ciuda faptului că acțiunile lor sunt sistematic irresponsabile și contraproductive, deoarece risipesc resursele rare ale societății și împiedică alocarea

corectă a resurselor și calculul economic rațional în procesele investiționale; în ciuda tuturor, adică în ciuda guvernelor și băncilor centrale, peste câțiva ani pandemia de Covid-19 va fi doar o tristă amintire ce va fi curând uitată de generațiile viitoare, așa cum nimeni nu și-a amintit de „gripa spaniolă" de acum un secol și impactul mult mai mare pe care l-a avut asupra economiei și sănătății populației. Acum, la fel ca atunci, vom reuși mulțumită efortului nostru individual și colectiv de a ne strădui ca în mod creativ să punem pe roate proiectele noastre de viață în zonele care, în ciuda tuturor, rămân deschise liberei întreprinderi și pieței nereglementate.

Scanează codul QR pentru acces rapid la pagina unde găsești diversele formate electronice ale cărții și link de cumpărare din Librăria Mises:

Conținutul codului QR:
https://mises.ro/carti/efectele-economice-ale-pandemiei-o-analiza-austriaca/

MisesRo

Institutul Ludwig von Mises România (mises.ro) a fost fondat în anul 2001 pentru cercetarea comparativă a aranjamentelor instituționale din perspectiva filosofiei politice și economice a proprietății private și a valorilor și tradițiilor libertății.

Institutul urmărește dezvoltarea conceptelor de cooperare și armonie socială, libertate, prosperitate, dreptate, la nivelul evoluției actuale a acestor concepte în Școala austriacă de drept și economie.

Prin studierea și promovarea paradigmei praxeologice, care se împletește în mod firesc cu etica proprietății private, Institutul sugerează un aranjament social care s-ar putea numi „liberalismul coerent". În această „ordine a proprietății private" maniera etatistă de a face lucrurile este înlăturată din sfera sănătății, educației, monedei, transporturilor, comerțului și activităților economice în general, dar și din domeniul protecției sau al justiției.

În cadrul Institutului se țin cursuri educative și seminarii de cercetare avansată (*Seminarul Mises*), se fac traduceri după texte fundamentale sau de popularizare și se răspândesc rezultatele prin mijloace online (mises.ro) și tipărite (Colecțiile *Cărți mici · idei mari, Praxeologie și societate, Mari cărți ale Școlii austriece*).

Librăria Mises (mises.ro/librarie) este magazinul online de unde se pot cumpăra cărțile publicate în colecțiile Institutului Mises, alături de titluri ale Școlii austriece și liberalismului publicate de alte edituri.

Librăria
MISES

Cărți în curs de apariție:

Mises, Rothbard, Hoppe, Salerno, Herbener, Hülsmann et al., *Un veac de imposibilitate. Problema calculului economic în socialism revizitată*

Murray N. Rothbard, *Etica libertății*

Ludwig von Mises, *Teorie și istorie*

Ludwig von Mises, *Socialismul, o analiză economică și sociologică*

Ludwig von Mises, *Teoria banilor și a creditului*

Murray N. Rothbard, *Controverse economice*

Hans-Hermann Hoppe, *Democrația, idolul cu picioare de lut*

Jesús Huerta de Soto, *Moneda, creditul bancar și ciclurile economice*

Henry Hazlitt, *Eșecul noii economii*

Cărți apărute în colecțiile Institutului Mises România:

Murray N. Rothbard, *Ce le-a făcut Statul banilor noștri?*

Ludwig von Mises, *Birocrația*

Hans-Hermann Hoppe, *Teoria socialismului și a capitalismului*

Ludwig von Mises, *Economia în șapte lecții*

Block, Hoppe, Huerta de Soto, Hülsmann (Glăvan, Smirna, ed.), *Cinci eseuri monetare*

Murray N. Rothbard, *Liberalismul: adevărat și fals*

Mihai-Vladimir Topan, *Biblia economică a omului civilizat – Un comentariu la* Acțiunea umană *de Ludwig von Mises*

Ludwig von Mises, *Acțiunea umană*

Murray N. Rothbard, *Pentru o nouă libertate: Manifestul libertarian*

Costel Stăvărache, *Incursiuni turboliberale*

Ludwig von Mises, *O perspectivă istorică asupra Școlii austriece de economie*

Ludwig von Mises, *Profituri și pierderi*

Walter Block, *Pledoarii incomode*

Jesús Huerta de Soto, *Efectele economice ale pandemiei: o analiză austriacă*

Livrarea este gratuită pentru orice comandă din Librăria Mises de peste 200 de lei.

Membrii MisesRo au reduceri de preț și livrare gratuită pentru orice comandă:
mises.ro/susține